

28 iunie-4 iulie 1995

MIHAI ȘORA
Emil Cioran, sau
deschiderea spre Celălalt

pag. 12

MONICA LOVINESCU
François Furet
și deconstruirea
iluziei comuniste

pag. 13

MATEI CĂLINESCU
O carte-manifest:
„Pentru Europa”
de Adrian Marino

pag. 11

La 27 iunie 1995, Adunarea Parlamentară de la Strasbourg votează cererea de adăugare a Moldovei la Consiliul European. Raportor al Comisiei politice este Lord Finsberg, iar al Comisiei de probleme juridice și drepturile omului sînt Dumeni Columberg (important prin propunerile de monitorizare a angajamentelor) și Géza Jeszensky (fost ministru de Externe în guvernul anterior al Ungariei). Cei care vorbesc despre o anume apropiere diplomatică între Moldova și Ungaria vor specula această coincidență – în fapt, nesemnificativă. E drept că Ungaria și Federația Rusă sînt astăzi în Europa țările cu cele mai mari grupuri minoritare și, pînă la un punct (de pildă, în susținerea autonomiilor), politica lor poate fi comună. Dar, evident, diferențele între politica celor două țări sînt mult mai mari decît astfel de asemănări.

În privința aderării la Consiliul European, Puterea și Opoziția din Republica Moldova merg mină în mină, chiar dacă una privește mai mult spre Răsărit și cealaltă mai mult spre Apus: dar pentru politica externă (ca și în Ungaria ori în Polonia – mai nou, pare-se, și în România) s-a căzut de acord că e nevoie de solidarizare. Se dă ca dată aproape sigură 13 iulie, cînd, după Reuniunea Comitetului de Miniștri al Consiliului European, Moldova va fi membru cu drepturi depline, urmînd a-și alinia legislația (inclusiv abolirea pedepsei cu moartea) la standardele internaționale. În prezenta discutații la Strasbourg a cererii de aderare la Consiliul European a Republicii Moldova, la Chișinău (aproape sincronizat cu Bucureștiul) s-a deschis Bursa de Valori, beneficiind de ajutorul american al Agenției pentru Dezvoltare. Observatori occidentali superficiali dau Chișinăului aceleași note ca și Bucureștiului în privința unor standarde ale procesului de pri-

vatizare, a ratei inflației etc. În fapt, nivelul de trai al oamenilor de dincolo de Prut este mult mai scăzut în comparație cu al celor din România, cu toate că datele recente arată că 90% din românii intervievați sînt nemulțumiți de salariile și de nivelul lor de trai. Pentru a înțelege ce se petrece dincolo de Prut, e bine de reamintit că acolo, înainte de '89, se trăia mai bine decît azi, pe vremea independenței. Și mai bine decît în România; acum însă situația s-a inversat. Iată una din explicațiile pentru reticenta la ideea de unificare, pentru pasul înapoi spre

28 iunie, numai că în 1949, prin hotărîrea secretă nr. 509 a Consiliului de Miniștri din nou-înființata RSS Moldovenească, 35.796 de persoane (între care 9.864 bărbați, 14.033 femei și 11.899 copii) au fost deportați în Siberia, sub acțiunea unui mare aparat NKVD. O deportare pe care cei în drept nu au anulat-o nici pînă azi, deși deportările asemănătoare (ale cecenilor, nemților, tătarilor, ingușilor etc.) au beneficiat în 1989 de acte reparatoare.

E, desigur, doar o întimplare că Republica Moldova se reîntoarce spre Europa aproape la aceeași dată, 27

opinii publice internaționale – legitimitatea Finlandei, de pildă. De aceea, din lipsă de informare ori din simplă rea-voință, se vorbește uneori, azi, chiar în documente internaționale despre pretențiile teritoriale ale României față de Republica Moldova. În realitate, după atîta separare și după o propagandă antiromânească intensă, timp de decenii, chiar interesul reciproc este încă scăzut.

Cît interes trezește încă Republica Moldova în România se vede din spațiul mic pe care-l ocupă știrile pe această temă. Ideea reunificării nu adună oameni pentru un miting, ci cel mult pentru un seminar. Locuitorul României, temător, imediat după grija banilor, de un război în zonă, este prea puțin interesat de o țară din care Armata a 14-a se va retrage în trei ani, cu autonomii gata făcute, cu filiere ale criminalității ori drogului revărsîndu-se dintr-un întreg continent euro-asiatic, cu minorități rusefone ce pot fi protejate de Mama-Rusie. (Sintagma desuetă de „Țară-Mamă”, pe care controversatul studiu al CSI despre Moldova l-a incriminat ca folosit cu referire la raporturile româno-moldovene, putea fi auzit și la Congresul UDMR, cu referire la relațiile dintre Ungaria și minoritatea maghiară, și în emisiunile în limba maghiară, ultima fiind chiar cea din 19 iunie.)

Memoria istorică e mai întregă în România decît dincolo, peste Prut, dar pragmatismul e același. Asupra unei posibile unificări vor decide, cine știe cînd, doar marile puteri. Cum au făcut-o, de altfel, de fiecare dată, chiar dacă o diplomatie infinit mai inteligentă a speculat altfel uneori șansele istoriei. Pentru că, la urma urmei, rămase pe seama unui referendum, fără „Jucăria Cuza”, probabil că nici măcar Moldova și Muntenia nu s-ar mai fi unit vreodată.

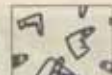
GABRIELA ADAMEȘTEANU Două state de limbă română în Consiliul European

CSI pe care Republica Moldova l-a făcut în ultimii doi ani. În ultimul timp însă pare să existe o atenție mai mare față de România, locuitorii Republicii Moldova fiind poate un pic mai informați despre vecinii lor. Cum pînă la această oră nu există în Republica Moldova un tratat accesibil de istorie a românilor, care să dea informația necesară urmașilor celor care acum 55 de ani, exact la aceeași dată de 28 iunie, s-au trezit peste noapte deposedați de proprietate, de limba română, amenințați de arestări, deportări, foamete, mobilizări forțate, o motivație de ordin cultural nu a putut funcționa la nivel de masă în favoarea ideii de unire.

Coincidențele de date istorice dau un halou polisemantic evenimentelor trecute și accentuează nota de enigmă a viitorului. Exact la aceeași dată, de

iunie, și sub forma unui stat independent, la distanță de 55 de ani de momentul cînd a fost înghițită de Imperiul Rus, în urma a două note ultimative sovietice, din 26 și 27-28 iunie 1940, ce se prevalau de Protocolul adițional secret al Pactului Ribbentrop-Molotov. Cedare resimțită la acea dată ca frustrant de societatea românească și care explică ceea ce pentru observatorii occidentali pare inexplicabil: imaginea în parte pozitivă a mareșalului Ion Antonescu, datorată faptului că războiul pentru recuperarea Basarabiei a avut, cel puțin în prima parte, o susținere populară. Există și azi opinii (a fostului diplomat Neagu Djuvara, membru PAC, de pildă) că cedarea în 1940 fără rezistență armată a Basarabiei a lipsit România de legitimitate în ochii

Stimată doamnă

Gabriela Adameşteanu,

Am citit cu interes (aşa cum citesc toate articolele domniei-sale - şi nu numai) articolul *Eternitatea s-a născut la sat* (din 22, nr. 23, 7-13 iunie 1995, pp. 11-12) al domnului H.-R. Patapievici; cu interes, dar - trebuie spus - şi cu puţin nedumerire, apoi chiar cu un mic fior de spaimă. De ce? Voi explica mai încolo, dar de la început sînt necesare unele precizări, intrucît ceea ce afirmă dl. Patapievici nu e fals, nu, nicidecum, ci e doar incomplet: e diferenţa (mai subtilă pentru un jurist, dar cu conştiinţe incredibile de asemănătoare) dintre minciuna ca afirmaţie a unui non-adevăr şi minciuna ca rezultat al expunerii parţiale a adevărului. Dar pentru că nu avem de-a face decît cu instanţe morale, să luăm în ordine paragrafele care ne interesează cu precădere ale articolului respectiv.

I. Fără a cădea în anticoidentalismul „alavofililor” mai noi sau mai vechi, ori în resentimentarism, credem că relaţia sugerată, cea dintre retragerea aureliană şi poziţia antiohiană la Ialta, poate fi privită şi altfel. Întocmai ca în 271 AD, şi după mai mult de 1.500 de ani reacţia lumii civilizate a fost aceeaşi: pentru a se proteja pe sine (iluzorie protecţie, cum de altfel a fost şi pentru Imperiul Roman!) se-au abandonat eternorii „barbari de după uşă”. Măcar romanii nu auvieseră posturi de radio prin care să-l îndemne pe daci la rezistenţă, promiţîndu-le grabnică reînnoşare (rezistenţă pe care aveau s-o plătească scump cei ce, peste secole, s-au încrezut în ajutorul promisiunii...). Să fie atunci răbdare şi deprindere a aşteptării? Să fie dispădere?

II. În masivele volume de *Călătiri străine* despre *Tările Române* se găseasc, desigur, numeroase asemenea mărturii. După cum ele pot fi găsite şi despre multe alte popoare, „mai cu nume” (Cogbuc), fără ca asta să reprezinte un vot de blam al istoriei. Că istoria de nenorociri şi miserie pe care au trăit-o i-a marcat pe români poate mai mult decît pe alţii, e adevărat: „Noi, românii, nu avem nici un motiv să idolatrizăm istoria (...). Se ardeau oraşele şi pe-acele, prin Apus, dar parcă tot mai rămîneau ceva. Occidentul e bogat în ruini, şi toate sînt „istorice”. La noi, nu rămîneau nimic, nici o urmă”, spune Mircea Eliade în 1952. Că nu am fost (şi nu sîntem) doar aşa, chiar şi pentru călătorii străini, e la fel de adevărat înalt: „În goana cailor strănuţi de aprii surugii, „les bons paysans valaques” le apar unora înapoişti şi vrednici de pînă, altora îndărătnici şi aspri sau, dimpotrivă, „vrednici de toată lauda”, isteţi deşi lipsiţi de învătura, viteji în luptă, veseli, respectuoşi, sinceri, netemători de moarte, harnici şi întreprinzători, asupriţi şi dispreţuiţi” (Adrian Angheliescu, în studiul introductiv la N. Iorga, *Istoria românilor* prin călă-

tori, 1981, p. 55). Oricum, a rezuma dorinţa de modernitate şi europenism a României la dorinţa de a contracara succesul la „dame” al ofiţerilor ruşi e mărunţ, iar a căuta în aceste mărturii despre un popor prigonit şi batjocorit dovezi de nimicimie naţională e patetic şi nu face decît să confirme teza istoriografiei comuniste, după care clasa superioară, economic, politic şi intelectual n-a jucat nici un rol în fîlăritia României moderne.

III. E adevărat: ţăranul român n-a murit nicicînd pentru „numele de patrie” (cuvînt care în Apus începuse deja să înfierbînte minţile). El a murit însă, la fel de autentic, pentru alte lucruri, nu „nume”: pentru pămîntul care-l hrănea şi-i adăpostea strămoşii, pentru „legea” sa (credinţa creştină, la fel de „păgînă” cum e şi azi în popor, atît în America Latină cît şi în Filipine sau Italia). Pentru „numele patriei” nu mor, ci se înfierbîntă la crîmă doar intelectuali sterili şi rupţi de mizerul lucrului.

Nici conflictele interne, fie ele şi între mari domnitori români, nu constituie o dovadă. Să ne amintim de altele: trecerea ducilor de Burgundia de partea taberei engleze în timpul războiului de 100 de ani (trădînd astfel loialitatea faţă de suzeran), războiul civil american, a cărui cicatrice brăzdează şi azi realitatea americană, războiul civil grec de după 1945, care a ridicat frate contra frate (grecii avînd, ce-i drept, o antică şi nobilă tradiţie de a se ucide între ei), războiul civil spaniol, la fel nenumăratele conflicte dintre puzderia de „state-sorori” italiene sau germane etc. etc.

Mihai Viteazul n-a visat la o „România Mare”. E drept: cuvîntul „România” intră în uz abia la sfîrşitul sec. XVIII - începutul sec. XIX, dar conştiinţa unităţii adînci a celor 3 ţări a existat şi a stat, pentru Mihai Viteazul, sub semnul idealului Daciei (pe care îl va prefera planului balcanic, propus de greci, bulgari etc., care i-ar fi adus tronul împăratului bizantin), devenind „Restitutor Daciae”, şi nici un aventurier cu scopuri expansioniste. Planul dacic, care mărturisea o concepţie politică bazată pe conştiinţa unităţii de neam, limbă şi origine între cele 3 ţări române (unitate de care erau conştienţi şi străinii: Lazaro Soranzo, Nicolae Istvanffy, Szamosközy, G. Kraus, generalul G. Basta (!), Biselusi etc.), nici măcar nu era nou: îl animase pe Iacob Despot Heraclidul şi, după pilda lui Mihai, fi va anima şi pe alţii: Gabriel Bethlen se va dori „rege al Daciei”, Francisc Rakoczi al II-lea va visa la idealul dacic, lui Horia i se va atribui de către contemporanii viului de a deveni „Rex antiquae Daciae” etc. Ba chiar curtea habsburgică va prelua ideea (v. Ecaterina a II-a) creării unui stat dacic ce urma să cuprindă întreaga Moldovă şi Ţara Românească; în 1807, Napoleon se va gîndi să unească cele 3 ţări române într-un regat dacic, sub conducerea fratelui său Lucien, şi în acelaşi an austriecii vor

Intocmi un plan similar, dorind un stat-tampon între Austria, Rusia şi Turcia. Cît despre români, după 1600 - spune N. Iorga „nici un român n-a mai putut gîndi unirea fără uriaşa lui personalitate, fără palogul sau secură lui ridicată spre cerul dreptăţii, fără chipul lui de o curată şi desăvîrşită poezie tragică” (pentru întreaga problemă, vezi de ex. Nicolae Stoicescu, *Unitatea românilor în Evul Mediu*, Ed. Academiei, 1983, în special capitolele IX şi XI). În nici un caz deci acest ideal de unitate naţională nu e o invenţie şi o proiectie retrospectivă a lui Bălăescu: patriotismul nu e la noi o „invenţie recentă”, iar istoria naţională nu e operă; din păcate însă verboritatea patriotică e o invenţie relativ recentă (pe scara istoriei) şi ea denaturează - pînă azi - sensurile, adesea tragice, ale acestei istorii, înecîndu-le într-un derizoriu cu iz de kitsch nord-coreean.

C. Rădulescu-Motru spunea în 1936 (în *Românismul. Catehismul unei noi spiritualităţi*): „Românismul nu e promisiune de ospăt general (...), nu e poezie de comandă, avînd drept scop preamărirea românului; românismul-poezie e o veche rădăcină a culturii româneşti” - şi mai nouă, am adăuga noi. Aşadar, cei dornici să edifice un stat românesc pe principii de drept, deschis spre modernitate şi integrării lumii civilizate, dar cu izvoarele în trecut, n-au a minimaliza sentimentul patriotic, ci s-l decanta şi izbăvi de componenta lui demagogic-liricoidă (...).

IV. În situaţia în care căutam ingratitudinile istorice, le vom găsi oriunde, căci românii n-au nici azi monopolul. Ce altceva este abandonarea loanei d'Arc de către cei pe care-i salvase englezii, sau crimele obscure ale familiei Valois, ale familiei Borgia ori ale dinastiilor bizantine? Dar asasinarea unora dintre cei mai importanţi preşedinţi americani sau uciderea lui Louis XVI de francezi sau... nenumăratele acte de ingratitudine care jalonează istoria. Caragiale s-a exilat, dar Socozate a preferat cucerita. Şi cîţi alţii n-au mai „corupt” societatea, de la Aristotel şi Ovidiu pînă la Soljenitin şi Salman Rushdie.

Aceste precizări nu ne fac pe noi mai puţin inovatori de partea noastră de vină: nu contestăm substanţa celor afirmate de dl. Patapievici, ci caracterul lor voit exponenţial.

Altceva e însă mai îngrijorător, în special în cazul dl. Patapievici, care pare să adere la necesitatea patriotismului constructiv, în lipsa căruia Opoziţia nu va reuşi niciodată să îndeplinească ceea ce şi-a propus. Acest ceva e faptul că eseu în cauză pare a ilustra minunat acel stigma (atît de atent analizat de dl. Sorin Antohi în recenta sa lucrare *Civitas imaginis*) căruia mulţi intelectuali români i-au căzut pradă. Aşa se face că alături de cota de superlativ pozitive, afişate mereu la vedere, ca lozinci de uz naţional (cei mai vechi locuitori ai Europei, strămoşi ai sumerie-

nilor etc., precursori ai creştinismului, cei mai... etc.), ne străduim să ne completăm recuzita şi cu extrema cealaltă (noi am suferit cel mai mult, la noi s-au întîmplat cele mai mari crime, sîntem cei mai ticăloşi, cei mai nenorociţi, cei mai lipsiţi de vocaţie politică etc.). În ambele cazuri nu avem însă de-a face decît cu o aceeaşi superbă protească, cu acelaşi orgoliu ridicol al muştei la arat, în a doua versiune transformat, cu voluptate sado-masochistă, în stigma colectivă.

Sîntem aşa cum sîntem, poate mai răi ca unii, poate mai buni ca alţii. Cîtă vreme însă ne vom vîlcîri că sîntem nenorociţi din fire şi de asta nu facem nimic, sîntem pierduţi. Sărtre spunea undeva: „Nu contează ce-au făcut ei din noi. Contează ce-am făcut noi din ce-au făcut ei din noi”. Nu contestăm nimănui dreptul de a-şi alege idealul de viaţă. Trebuie însă spus că idealul Cioran, ca suport pentru acţiune politică, e sinucigaş, intrucît excesul de spirit critic uide acţiunea (o spusese Turgheniev despre Hamlet încă din 1860). Idealul critic, pesimist, e prin excelenţă unul cu aplicabilitate personală. Extina la nivel colectiv, ca principiu de strategie politică, el duce la un fatalism cu nimic diferit de cel moritice al încriminării de adeptii pragmatismului (între care, după atitudinea sa de pînă acum, l-aş fi inclus pînă recent şi pe dl. Patapievici).

Ce rost mai poate avea însă fapta civică atunci cînd „gîndul, zău, nimic în lume schimbă” (Eminescu) şi cînd ne ştim marcat fără speranţă de fatalitatea înaintaşilor? Adoptînd un asemenea principiu, Opoziţia va putea să-şi strîngă catrafusele şi să se reprofileze pe creşterea gînilor de carte, invocînd drept justificare a lipsei de plată pentru pene blestemul tracile. Fapta constructoare însă (deşi nu se poate dispensa de spirit critic) are nevoie şi de puţin donquijotism, de un gram de nebunie candidă, care să astupe gura lucidităţii circote şi dezabuzate. Sîntem într-un moment istoric în care nu ne putem permite luxul dezabuzării, cîci el ar echivala cu dispariţia. (...) Şi e păcat că dl. Patapievici, care pare să promită un suport teoretic pragmatic, curăţat de noxele (auto)îngelării şi ale sentimentului patriotic, tocmai domnia sa căsădă în capcana cu glas de sirena a autocondamnării şi autovictimizării lipsite de orice eficacitate practică. Să fi uitat propriul său motto la cea mai recentă apariţie editorială (cînd te răneşte săgeata, nu te interesează datele ei tehnice sau genealogia celui care a tras-o, ci să-ţi cureţi rana şi să te vindeci)? Bineînţeles, e dreptul său la propria opţiune. Dar în constituirea doctrinei sale politice, Opoziţia ar fioc atunci mai bine să caute un alt ideolog decît dl. Patapievici. În caz contrar, nu-i va rămîne decît tot soluţia lui Goga: să se mute în altă ţară. Şi tare mă tem că nu se mai acordă niciieri azil politic. Poate doar azil...

Cu deosebit respect,

Lionel D. Roşca, Cluj-Napoca,
13-15 iunie 1995

CĂRŢI DE VÎNZARE LA SEDIUL „22”

Astăzi vă propunem:

Gabriela Adameşteanu

Drumul egal al ficărei zile.

ediţia a III-a, roman, Editura Litera, Bucureşti, 1992, 1.500 lei;

Gabriel Andreescu

Patru ani de revoluţie. Editura

Litera, Bucureşti, 1994, 1.850 lei.

Se pot cumpăra prin comandă, trimi-

tînd contravaloarea în contul Editurii Two

and two, nr. 402302096427 Bankcoop.

Filiala Piaţa Romană, plus taxele de

expediere contra ramburs. O dată cu

trimiterea banilor în cont, doritorii sînt

rugăţi să expedieze la redacţia revistei

„22”, pe numele Ligia Baboş, chitanţa

conform căreia banii au fost vîrsaţi în

cont, numele şi adresa unde să li se

expedieze cartea. De asemenea, cărţile se

pot cumpăra şi de la sediul redacţiei.

Doritorii se pot adresa directorului

economic, d-na Ligia Baboş.

Editura Two and two va publica în curînd:

GABRIELA ADAMEŞTEANU - Obsesia politică

(interviuri cu Regele Mihai, Corneliu Coposu, Monica

Lovinescu, Virgil Ierunca, Gabriel Liocanu, Nicolae

Manolescu, Emil Constantinescu, Mihnea Berindei, Ioan

Petru Culişanu, Mette Călinescu, Virgil Nemoianu, Victor

Băbiuc, Sorin Alexandrescu, Dorin Tudoran, Alexandru

Paleologu etc.);

ANDREI CORNEA - Maşina de fabricat fantasmă

(articole).

Cei care doresc să primească prin poştă una din

aceste cărţi (cu rambursarea cheltuielilor poştale), şi

care sînt gata să trimită încă de acum suma necesară,

vor beneficia de o reducere de 25% din partea Editurii

Clavis.

Pentru cartea Gabrielei Adameşteanu, prima dintre

cele două cărţi care vor apărea, preţul, cu reducere, este

de 3.000 lei şi el poate fi achitat sau direct, la sediul

redacţiei, sau trimis, pînă la legalizarea schimbării

numelui editurii, în contul editurii Two and Two

(vîlcarea Clavis) nr. 402302096427 Bankcoop, Filiala

Piaţa Romană.

O dată cu trimiterea banilor în cont, doritorii sînt rugăţi

să expedieze la redacţia revistei „22”, pe numele Ligia

Baboş, chitanţa conform căreia banii au fost vîrsaţi în

cont, numele şi adresa unde să li se expedieze cartea.

Din SUMARUL numărului viitor

- Editorial: Gabriela Adameşteanu
- Cronici politice: Andrei Cornea, N.C. Munteanu, Horaţiu Pepine
- Ce se petrece la Tele 7abc - anchetă
- Cornel Ivanciuc - Servicii secrete

ILIE ȘERBĂNESCU

Unde ni sînt investitorii?!

Săptămîna trecută a avut loc la București un simpozion pe tema „Oportunități investiționale în România”, organizat de EUROFORUM, instituție neguvernamentală ce promovează programe informaționale și formaționale pentru oameni de afaceri și juriști. Participînd la simpozion, dl. Iliescu a deplins discrepanța netă ce ar exista, după opinia domniei sale, între posibilitățile oferite de România investitorilor străini și investițiile propriu-zis făcute.

Că investițiile străine în România sînt mici este un fapt pe care dl. Iliescu nu îl putea, desigur, ocoli. Că ele apar încă și mai mici în raport cu dimensiunile țării și ale economiei românești, aceasta este de asemenea o realitate. România atrage doar 4-5% din investițiile străine efectuate în țările central și est-europene, precum și în spațiul ex-sovietic. Deși a doua țară ca mărime în Centrul și Estul Europei, România beneficiază, de pildă, de investiții străine de circa 7 ori mai scăzute decît Ungaria, țară de două ori mai mică.

Aprecierile îngrijorate ale dl. Iliescu apar deci justificate. Explicațiile domniei sale constituie însă o mare deziluzie. Efortul său de analiză este pur și simplu anulat de mobiluri politice. Potrivit domniei sale, „percepția negativă a investitorilor străini asupra climatului de afaceri din România” ar fi determinată de „stabilitatea tipică a românilor de a-și face publice în exterior conflictele politice interne, normale în fund”. Dl. Iliescu, vorbind de nefericită „calitate a unor români de a-și denigra propria țară”, a arătat cu degetul la inițiative recente ale unor partide din Opoziție.

Că unii români – politicieni sau nu – umblă, cum se spune, cu pîra prin străini despre ceea ce se întîmplă în țară nu este, din păcate, tocmai neadevărat. Dar este la mîntea cociogului că nu din această cauză România are imaginea pe care o are prin străinătățile la care s-a referit de fapt dl. Iliescu. Adică prin Occident. Pîra pe la alții nu constituie un comportament onorabil. Este sub demnitatea națională de a te plînge prin străini de ceea ce în țară merge „ca dracu”. Și nu pentru că nu ar fi firesc să arăți că merge „ca dracu” ceea ce merge „ca dracu”, ci doar pentru faptul că, plîngîndu-te, ceri, în fond, altora să rezolve ceea ce tu însuși nu ai fost în stare să faci. Nu este treaba Occidentului că lucrurile merg cum merg în România. Este doar treaba românilor. Dar ca să preținzi, așa cum face dl. Iliescu, că investitorii străini nu vin în România pentru că unii români denigrează țara sau umblă cu pîra prin Occident, aceasta este doar o deturmare politicianistă, care nu folosește cu nimic țelului atragerii investitorilor străini.

Să fim serioși! Pentru investitorii străini nu contează nici cît negru sub unghie că reprezentanți ai Opoziției – ai unei Opoziții care, de altfel, nici nu prea are șanse de a ajunge la putere – critică stările de lucruri din țară. Investitorii străini se ghidează, simplu, după aceste stări de lucruri, care rămîn tot așa cum sînt, indiferent că oficialitățile le prezintă în roz, iar reprezentanți ai Opoziției în negru.

Căci fundamental este că, spre deosebire de părerea d-lui Iliescu, climatul de afaceri din România nu este stimulat, chiar dacă, în principiu, există oportunități investiționale în diferite sectoare ale economiei. Dacă dl. Iliescu însuși nu realizează că întîrzierile regretabile a reformelor în România este printre principalele explicații ale lipsei de atractivitate a pieței românești pentru investitorii străini, atunci și peste alți cinci ani, la începutul mileniului următor, dl. Iliescu – ce deține toate șansele să se găsească tot în fruntea țării – va avea ocazia să deplîngă în continuare ocolirea României de către investitorii occidentali. Căci atitudinea acestora va rămîne pe mai departe cea din prezent dacă reformele spre o economie de piață în România vor continua să fie blocate. Cu alte cuvinte, dacă poziția d-lui Iliescu va rămîne și ea tot cea de pînă acum, de a schimba cite ceva pe ici pe colo, dar nu prin părțile esențiale.

Chiar să nu înțeleagă dl. Iliescu răspunderea de fond ce revine celorlalți și incertitudinilor în plan juridic și economic în explicarea poziției cadoase a României ca recipient pentru investițiile străine? Bun sau rău, nu există ceva strict sigur, o dată stabilit, în România. Ceva pe care să se poată conta – de la regimul fiscal la cel vamal, de la reglementările administrative la cele valutare – și care să nu se schimbe, așa numai pentru că i se năzare unuia sau altuia. Chiar să nu realizeze dl. Iliescu ce mesaj copleșitor de respingere a investitorilor străini a venit din partea Legii caselor naționalizate, care, în disprețul proprietății private, consfințește inadmisibila posibilitate ca aceasta, înșușită de la unii, să fie înstrăinată acum altora? Efectul unei asemenea legi este cu mult mai puternic decît zeci de denigrări din partea Opoziției.

Și chiar să nu fi auzit dl. Iliescu de birocrația și corupția care fac legea în domeniul aprobărilor investițiilor străine? Aproape nu există investitor străin cît de cît mai activ care să nu se fi plîns de aceste lucruri – sigur, în afara celor care au învățat lecția peșcheșului și s-au dat pe brazdă ori au venit chiar intenționat să se înfrupte ilegal, împreună cu profitorii români, cu care nu întîmplător se asociază, pentru că aceștia cunosc ușile la care trebuie să bată. Obstacolele birocratice sînt abil folosite pentru umplerea buzunarelor de către cei îndrituiți să dea aprobări sau doar să elibereze niște acte. Și orice investitor serios nu va înțelege niciodată de ce trebuie să „ungă” în stînga și în dreapta cînd, de fapt, consideră că el este cel care face serviciul și nu cel căruia i se face serviciul. Și renunță să mai investească în România dacă, serios fiind, nu se pretează să încalce legea, căci nu ar avea nici o șansă competițională în fața celor gata oricînd să o încalce. Cine strică mai abilit imaginea României: Imbogățiții de pe urma acestor acte de corupție și ilegalități sau sărăntocii din Opoziție care umblă cu pîra prin străinătăți?!

MARTI 20 Iunie

• **Reprezentantul FMI recomandă o reformă de angajare**

În cadrul unui simpozion desfășurat la București, reprezentantul FMI în România, Joshua Green, a subliniat necesitatea unei reforme structurale de angajare în economia românească, fără de care stabilizarea macroeconomică va rămîne „fragilă”, iar finanțarea internațională nu va putea continua.

• **PL '93 respinge Declarația oficială de aderare la UE**

Liderul PL '93, Dinu Patriciu, a declarat că partidul său refuză să semneze Declarația de aderare a României la Uniunea Europeană, acuzînd demagogia și festivalismul acestei inițiative. Declarația rezumă strategia națională pentru integrarea în UE și se bucură de sprijinul tuturor forțelor politice.

• **Tinerii din PNȚCD părăsesc partidul**

62 de studenți membri ai PNȚCD și-au anunțat public demisia din partid și intenția formării unei noi formațiuni politice, intitulată „Acțiunea populară”. Demisionarii au acuzat actuala conducere țărănistă de deviere către stînga și sprijinire a unui surrogat de economie de piață, de tip socialist.

MIERCURI 21 Iunie

• **Partidele au semnat „Declarația de la Snagov”**

Toți liderii partidelor parlamentare au semnat „Declarația de la Snagov”, prin care își dau acordul de principiu față de Strategia națională pentru pregătirea aderării României la Uniunea Europeană. Partidele de opoziție au semnat Strategia cu unele rezerve privind modalitățile în care se dorește realizarea aderării.

• **Sedinta a Comitetului interministerial româno-moldovenesc**

În cadrul sedinței plenare a Comitetului interministerial româno-moldovenesc a fost discutată o strategie comună de integrare în structurile europene și pentru mai buna folosire a potențialelor industriale ale celor două țări. Îmbunătățirea relațiilor dintre București și Chișinău poate fi argumentată prin creșterea, în acest an, a exporturilor moldovenești către România cu 75% față de aceeași perioadă a anului trecut.

JOI 22 Iunie

• **România a depus cererea de aderare la UE**

În mod oficial, România a cerut să fie primită în Uniunea Europeană, înmînd o scrisoare ministrului francez însoțită cu afacerile europene, Michel Barnier. România este al treilea stat fost comunist care solicită aderarea la „Europa celor 15”.

• **Președinția așteaptă reacția Parchetului General**

Purtătorul de cuvînt al Președinției, Traian Chebeleu, a arătat că instituția pe care o reprezintă așteaptă ca Parchetul General să se sesizeze în privința acuzelor deosebit de grave aduse de C.V. Tudor șefului statului. România Mare a publicat în ultimul număr o scrisoare, adresată președintelui României, de către 300 de militari activi și în rezervă, care îl acuză pe Ion Iliescu de „trădare de țară”, pentru contribuția sa „la subminarea capacității de apărare a armatei române”. Într-un comunicat oficial, Ministerul Apărării arată că „pseudomemoriul conține numai neadevăruri”.

• **SRI implicat în filarea unor ziaristi**

Biroul de Presă al SRI a comunicat că va lua măsurile disciplinare necesare împotriva celor doi angajați ai săi care s-au desconspirat. În timpul unei misiuni de documentare a unui moment operativ pe linie de contraspaionaj. În 21 iunie, doi ziaristi (dintre care unul era Tana Ardeleanu – Zina –, inițiatorul anchetelor care-l acuză pe I. Iliescu de apartenență la KGB) au observat că sînt filmați pe ascuns dintr-o mașină. Alertați, și cu sprijinul cetățenilor din zonă și al unor colegi, ziaristii au reușit să-i rețină pe cei doi lucrători ai serviciului de securitate și să-i ducă la Poliție

pentru identificare. SRI a negat că operațiunea de filare îi viza pe ziaristi, în schimb mai multe posturi de televiziune particulare au difuzat caseta înregistrată de lucrătorii SRI, care conține aproape exclusiv imagini cu Tana Ardeleanu.

VINERI 23 Iunie

• **Partide de opoziție cer sancționarea „defaimării armatei”**

PD, PSDR și PL '93 au adresat Consiliului Suprem de Apărare al Țării un apel în care solicită verificarea acuzațiilor publicate în România Mare privind subminarea armatei de către președintele Ion Iliescu. Partidele semnatare consideră inacceptabilă exprimarea unor „atacuri defăimătoare” la adresa armatei de către cadre militare active, manifestare care contravine statutului militar și „dăunează disciplinei și coeziunii armatei”.

• **Delegații militari în SUA**

Ministrul Apărării, Gheorghe Tinca, șeful unei delegații militare, a avut mai multe întîlniri cu oficialii de la Pentagon, prezentînd cu această ocazie poziția României privind integrarea sa în NATO, ca și a celorlalte țări central-europene. Totodată, au fost vizitate mai multe fabrici producătoare de armament.

SIMBATA 24 Iunie

• **Reuniune a filialelor CDR**

La Timișoara, liderul CDR, Emil Constantinescu, a prezidat Consfătuirea interjudețeană a filialelor Convenției, care a avut ca temă analiza perioadei preelectorale. Constantinescu s-a referit la structura tripartită a CDR (liberală, creștin-democrată și civică) și a prezentat obiectivele pentru viitorul apropiat. Constantinescu a anunțat elaborarea unui nou tip de ofertă politică, avînd în centrul atenției omul concret, cu nevoile sale.

• **Vladimir Șumeiko la București**

Președintele Consiliului Federației Ruse, Vladimir Șumeiko, a sosit în România pentru discuții la cel mai înalt nivel. Liderul rus a precizat că nu vor fi abordate problemele tratatului bilateral și a reafirmat dezacordul Moscovei față de extinderea NATO către est.

LUNI 26 Iunie

• **Guvernul a stabilit valoarea cuponului de privatizare**

Executivul a stabilit valoarea unică a cuponului nominativ de privatizare la 975.000 lei, iar cea a carnetelor cu cinci certificate de proprietate la 25.000 lei. Au fost adoptate totodată o serie de hotărîri privind desfășurarea programului de privatizare, care ar trebui să se încheie prin martie 1996.

• **Ofițeri SRI suspendați din funcție**

Cei doi ofițeri SRI blamați de a fi urmărit doi ziaristi au fost suspendați din funcție, la fel ca și ceilalți lucrători angrenați în acțiune. Aceștia „au manifestat lipsă de profesionalism și de abilitate în îndeplinirea misiunii lor, pe care au ratat-o, făcîndu-se vinovați de regretabila altercație produsă cu acel prilej”, se arată într-un comunicat SRI. Pe de altă parte, Comitetul Director al PL '93 a decis inițierea procedurii de suspendare din funcție a directorului SRI, Virgil Măgureanu.

• **Executivul abilitat să emită ordonanțe**

Camera Deputaților a abilitat Guvernul ca pînă la reluarea lucrărilor Parlamentului, în cea de-a doua sesiune ordinară a anului 1995, să emită ordonanțe în domenii care privesc: rectificarea bugetului de stat pe 1995, completarea și modificarea unor reglementări în domeniul fiscal, măsuri de perfecționare a procesului de restructurare.

• **MAE român se adresează diplomației ungare**

Într-un comunicat oficial, MAE român cere diplomației ungare să retragă din circulație lucrarea „Minorități naționale și etnice din Ungaria”, publicată recent sub egida MAE de la Budapesta și care rela teze ale revizionismului maghiar.

Rubrică realizată de
MARIAN CHIRIAC

Sesiunea parlamentară de vară se apropie de sfârșit

A devenit deja un obicei pentru Parlament să programeze în ultimele zile ale sesiunilor parlamentare dezbaterile unor proiecte sau rapoarte (de mediere) de mare interes.

Săptămîna trecută, de pildă, Senatul a adoptat cu chiu cu vai (fiindcă nu era cворum) raportul de mediere la Legea caselor naționalizate și proiectul de lege privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe. Și raportul de mediere, și proiectul menționat vor fi discutate abia săptămîna aceasta și de Camera inferioară.

Guvernul și-a instaurat dictatura asupra Legislativului

Vacanța parlamentară de vară durează două luni. Guvernul – ca la fiecare sfârșit de sesiune, de altfel – a trimis Parlamentului un proiect prin care îi cere acestuia abilitarea pentru a conduce prin ordonanțe pe perioada vacanței parlamentare. De fiecare dată, proiectul a fost primit cu rezerve de către Opoziția parlamentară, care a semnalat în repetate rânduri faptul că Guvernul tinde să-și facă un obicei din a emite ordonanțe (uneori, peste 100), ajungîndu-se în situația ca Executivul să legisfeze paralel cu Legislativul (care a aprobat în sesiunea aceasta cam tot 100 de legi). De data aceasta însă, Guvernul s-a văzut atacat și de senatorii coaliției guvernamentale. Valer Suiian, senator PUNR, a acuzat Guvernul de a fi instaurat o dictatură asupra Parlamentului, peste capul căruia trece ori de cîte ori interesele lui. Disputa s-a purtat însă în jurul numeroaselor domenii pentru care Executivul a cerut dreptul să emită ordonanțe: rectificarea bugetului pe 1995, reglementări în

domeniul fiscalității – taxe, accize, impozite, contractarea de credite externe, ratificarea de acorduri internaționale etc. În plus, unele ordonanțe vor reglementa și condițiile în care Guvernul poate concesiona terenuri pentru căi ferate și autostrăzi. Senatorii Opoziției au protestat împotriva acestei solicitări insolite, amintind că secretarul general al Guvernului, Viorel Hrebenciuc, face parte din conducerea unei societăți (Fond) care va construi autostrada București-Giurgiu.

Nici senatulul PDSR Marin Stelian nu a fost mai blînd cu Executivul. Supărat că proiectul de abilitare a fost trimis Comisiei juridice și nu celei de buget-finanțe, al cărei președinte este, Marin Stelian a acuzat cabinetul Văcăroiu că, prin ordonanțele pe care le va da în cele două luni, va încerca modificarea sistemului fiscal, ceea ce ar fi neconstituțional.

În pofida acestor critici, proiectul a obținut cele 72 de voturi necesare adoptării. 20 de senatori au votat împotriva și 10 s-au abținut.

Foștii proprietari își vor lua „adio“ de la casele naționalizate

Dacă un proiect de lege este aprobat în variante diferite de Senat și Cameră, atunci se constituie o comisie de mediere, compusă din senatori și deputați. Comisia elaborează un raport cuprinzînd, la acele articole aflate în divergență, textul pe care membrii comisiei l-au considerat cel mai potrivit cu restul legii. El este supus apoi aprobării fiecărei Camere în parte. Iar dacă un singur articol al raportului este respins la Senat sau la Cameră, el trebuie supus din nou la vot, de data aceasta în plenul Camerelor reunite. În cazul în care nici cele două Camere reunite nu adoptă textul comisiei de mediere, legea este considerată respinsă.

Raportul comisiei de mediere la legea caselor naționalizate reia aproape în întregime varianta Camerei Deputaților, mult mai defavorabilă foștilor proprietari decît cea a Senatului. Aceștia pot redobîndi o singură locuință, dar numai dacă la 22 decembrie 1989 locuiau în ea în calitate de chiriași. Românii care trăiesc în străinătate pot obține înapoi o casă naționalizată, cu condiția să își stabilească domiciliul în țară în termen de 6 luni de la promulgarea legii.

Facilitățile extraordinare oferite de lege chiriașilor în vederea cumpă-

rării locuințelor naționalizate au rămas și în textul raportului de mediere. Astfel, chiriașii vor achita la încheierea contractului de vânzare-cumpărare un avans de 30% din valoarea casei, restul sumei urmînd să se plătească în rate egale pe 15 ani, cu o dobîndă reprezentînd jumătate din dobînda de referință stabilită anual de Banca Națională. Surprinzător totuși, senatorii au aprobat un text prin care se vor excepta practic de la vânzare vîile. Rămîne de văzut dacă și Camera Deputaților va accepta acest punct de vedere. În plus, chiriașii nu vor putea cumpăra casele care au piscină, saună, crămă, cameră frigorifică sau dotări speciale (ornamente). În schimb, senatorii au respins textul Camerei, unde se rugase includerea pe lista imobilelor exceptate de la vânzare a caselor de onapeți și de protocol, precum și dreptul veteranilor și al văduvelor de război de a-și redobîndi locuințele naționalizate de regimul comunist, sub orice formă.

În sfîrșit, despăgubirile cuvenite foștilor proprietari nu pot depăși salariul mediu pe 20 de ani. Un calcul aproximativ arată că suma maximă pe care o va primi un fost proprietar (chiar dacă i-au fost naționalizate mai multe case) nu poate depăși 37 milioane lei. Adică valoarea unui apartament cu 4 camere în Drumul Taberei.

Senatorii PNTCD s-au declarat observatori la votarea raportului de mediere, ei considerînd legea neconstituțională și, de altfel, au și anunțat că vor sesiza Curtea Constituțională. Decamdată însă, raportul de mediere trebuie votat și de plenul Camerelor reunite, pentru a se tranșa forma finală a articolelor rămase în divergență.

Se încearcă eliminarea muncii „la negru“

Camera Deputaților a dezbătut și adoptat Legea privind unele măsuri de protecție a persoanelor încadrate în muncă, proiect elaborat în scopul îngrădirii muncii „la negru“. Astfel, încadrarea în muncă a unei persoane se va realiza fie prin încheierea unui contract individual de muncă, fie prin încheierea unei convenții civile de prestări servicii (colaborare). În acest ultim caz, încadrarea în muncă se poate face numai în următoarele situații: pentru prestarea muncii în asociațiile de locatari; pentru activități cu o durată de cel mult 60 de zile sau pentru activități cu caracter permanent care nu trebuie însă să depășească în medie 3 ore pe zi. Persoana fizică sau juridică angajatoare are obligația să depună convenția civilă în copie, în termen de 5 zile de la data încheierii acesteia, la Direcția Generală de Muncă. Amenziile percepute pentru nerespectarea legii vor fi între 500.000 și 2 milioane lei.

Guvernul a fost abilitat să emită ordonanțe

Proiectul privind abilitarea Guvernului de a emite ordonanțe a fost adoptat luni 26 iunie și de Camera Deputaților. Spre deosebire de Senat, unde Guvernul s-a văzut criticat chiar de senatorii PUNR și PDSR, deputații coaliției majoritare au susținut fără să crîncească solicitările Executivului. Opoziția a atras atenția asupra faptului că Executivul abuzează de dreptul de a emite ordonanțe și că, prin aprobarea proiectului, Legislativul acceptă să devină o instituție a statului mai mult formală.

RALUCA STROIE-BRUMARIU

Cartea de aur a rezistenței împotriva comunismului

Institutul de Arte Grafice, Editură și Librărie „Hrisovul“ din București, Calea Victoriei nr. 12, tel. 615.70.55 interior 47, cont 40.10.0781 la Banca Ion Țiriac, are în pregătire pentru tipar: **Cartea de aur a rezistenței împotriva comunismului**. Intocmită de istoricul și politologul Cicerone Ionțoiu, membru de frunte al PNTCD, vechi luptător anticomunist. Costul unui volum va fi în jur de 18.000 lei, care pot fi expediați prin poștă sau achitați direct la caseria Institutului. Transmitem călduroase mulțumiri, **Redactor carte Petre MANDEA**

EDITURA HUMANITAS

H.-R. PATAPIEVICI

Zbor în bătaia săgeții

„Zbor în bătaia săgeții este biografia unui mod de viață care a știut să fie fertil și bogat în ciuda faptului că a fost condamnat să se nască în aerul fetid al catacombei. Este biografia unei formări: departe de instituții și maestri, educația generației mele s-a făcut numai prin cărți și în conversații, în atmosfera exaltată și binecuvîntată a prieteniei îndrăgostite.“

H.-R. PATAPIEVICI

Francisco VEIGA

Istoria Gărzii de Fier 1919-1941

Mistica ultranaționalismului

Cu aproape un milion de simpatizanți la sfîrșitul anilor '30, Garda de Fier a lăsat urme adînci în istoria contemporană a României – și totodată în istoriografie. Totuși, studiile românești ce i-au fost consacrate n-au știut – ori n-au vrut – să depășească barierele ideologiilor. Din cîlelăi colț al Europei însă, Francisco Veiga, profesor de istorie contemporană la Universitatea Autonomă din Barcelona, abordează fenomenul legionar dintr-o perspectivă liberă de prejudecăți.

Adevărul literar și artistic, nr. 275

- Cioran – ultimul interviu: „Am conviețuit cu moartea“
- Geo Dumitrescu: Povestea unei fotografii
- Ilie Constantin: „Nu m-am temut de anonim și am luat în serios răscurpărarea fugii mele din țară“
- Mircea Iorgulescu își testează „Firescul ca excepție“
- Mao Tze Dun văzut de Cornel Radu Constantinescu

H.-R. Patapievic

Zbor în bătaia săgeții

HORATIU PEPINE

Politica apărării

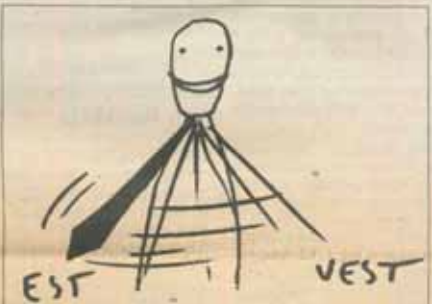
Amenințarea ciudată a pretențiilor militare, formulată de scrisoarea publicată de revista *România Mare*, ridică vâul de pe o dispută ținută, până acum, departe de ochii opiniei publice. Scrisoarea pretinde că restructurarea armatei, începută în perioada generalului Nicolae Spiroiu și continuată de ministrul civil Gheorghe Tinca, afectează grav capacitatea de apărare a țării, iar această opinie, indiferent dacă cei 300 de ofițeri semnatari ai scrisorii există sau nu, are, fără îndoială, suport în cercurile conservatoare ale armatei și în anumite cercuri politice. În definitiv, C.V. Tudor s-a alăturat de procedeu clasic al manuscrisului găsit pentru a exprima ce gândesc prietenii lui politici și, deopotrivă, el însuși.

Problemele militare nu au constituit până acum obiect de dezbateri parlamentară. Actul Final de la Helsinki și Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa au trecut prin Parlament foarte rapid, fără nici un examen, așa cum s-a întâmplat cu toate tratatele și acordurile internaționale. Așa a trecut, bunăoară, acordul privind asocierea la Comunitatea Economică Europeană, cu toate că programele explicite ale partidelor din coaliția guvernamentală se opun multor măsuri pe care le stipulează acordul. Aderarea României la Consiliul Europei s-a petrecut în același fel, iar la scurtă vreme am asistat la cele mai aprinse dezbateri provocate de modificarea Codului Penal, dezbateri pe care aderarea, o dată înfăptuită, ar fi trebuit, logic vorbind, să le facă imposibile. Tot ce nu a fost discutat în Parlament a irupt, într-un fel sau altul, în dezbaterile publice. Tratatul ca simple formalități, acordurile internaționale au ascuns în textul lor multe surse de virtuale conflicte. Problemele restructurării militare intră, la rândul lor, în categoria temelor pe care Guvernul a evitat să le supună dezbaterii publice, preferând o politică discretă, ale cărei dezavantaje sînt acum evidente. Cu mai bine de un an în urmă, tot revista *România Mare* publica un document care provenea din surse ale Ministerului Apărării Naționale și care prezenta în detaliu, cu termene precise, planul de reducere a armamentului convențional, așa cum se convenise de altfel în actele internaționale ratificate de statul român. Documentul era prezentat însă ca o dovadă zdrobitoare că Ministerul Apărării duce o politică antinațională de sacrificare a capacității de luptă a armatei române. Printre reducerile de armament prevăzute figura, de exemplu, casarea unui număr semnificativ de tancuri, iar una dintre surprize a fost aceea că planul prevedea renunțarea la toate tancurile de producție românească – cu totul necompetitive, după cum se dovedise – în favoarea unor mașini de luptă mai vechi, de producție sovietică. Abandonarea tancului românesc presupune însă și convertirea unor importante capacități industriale la producția civilă – și acesta este doar

un exemplu. Industria de război românească, în ciuda mitului unei veritabile arme secrete, mit lansat după invazia Cehoslovaciei, în '68, s-a dovedit, la fel ca întreaga industrie din epoca Ceaușescu, incapabilă să facă față progresului tehnologic și nu putea evita propunerile de restructurare radicală. Reacția purpurilor conservatoare s-a manifestat, inevitabil, și în sectorul militar.

Așadar, scrisoarea publicată în revista *România Mare* nu este decât una din multele înfățișări pe care le-a luat rezistența la restructurare și privatizare, manifestată în toată economia românească. Nu întâmplător, scrisoarea a apărut cam în același timp în care șeful Statului Major al armatei, generalul Dumitru Cioflină, anunța că industria de război va fi privatizată, iar ministrul Apărării, Gheorghe Tinca, aflat în Statele Unite, vizita mai mulți producători de tehnică militară.

Dar scrisoarea dezvăluie și o altă fațetă a problemei, ținută mereu departe de dezbaterile publice: după opinia experților occidentali, efectele armatei române și cantitățile de armament, chiar după reducerile prevăzute în acordurile internaționale, sînt supradimensionate. Experții NATO au sugerat de mai multe ori o restrângere mai drastică a efectivelor, dezafectarea rachetelor și reducerea numărului de tancuri grele. NATO ne-ar oferi în schimb tehnică militară mai evoluată, dar născută dintr-o concepție militară incompatibilă cu actuala doctrină de apărare a României. Iar la acest capitol, rezistențele sînt mai largi decât lasă să se vadă scri-

soarea publicată în *România Mare*. În comisiile specializate ale Parlamentului, reprezentanții PDSR, în principiu favorabili restructurării armatei și industriei de armament, au criticat destul de ferm propunerile occidentale, considerând că subminează capacitatea de luptă a României. Ministrul Apărării, Gheorghe Tinca, abia întors din Statele Unite, a fost însă silit să recunoască faptul că, din punct de vedere militar, principalul obstacol în calea integrării noastre în NATO este tocmai incompatibilitatea dintre armata română și forțele occidentale. Planul de restructurare a armatei incriminat de CVT este, în această lumină, nu reformator, ci chiar prea conservator. Iar în această privință nici președintele, amenințat cu moartea, nici partidul majoritar, în ciuda declarațiilor prooccidentale, nu par hotărâți să întreprindă mai mult.

Emil Constantinescu sesizează Parchetul General

Președintele CDR, Emil Constantinescu, a adresat Procurorului General, Vasile Manea Drăgulin, o scrisoare în care acuză faptul că „persoane necunoscute au difuzat în București un mare număr de contramanifeste, tipărite profesionist” și prin care se solicita boicotarea mitingului CDR din 14 iunie. Emil Constantinescu solicită deschiderea unei anchete pentru identificarea vinovaților.

Domnule Procuror General,

După cum știți, la 14 iunie 1995, Convenția Democratică din România a organizat un marș și un miting menite să comemoreze împlinirea a cinci ani de la tragicele evenimente din 13-15 iunie 1990 care au înslăgerat Capitala și să evalueze perspectivele politice ale țării.

Pentru popularizarea mitingului am lansat cu aprobarea autorităților manifeste care urmăreau mobilizarea simpatizanților noștri și a tuturor persoanelor sensibile la frământările pe care le-a înregistrat procesul de democratizare a României. Nici una din chemările noastre nu făcea apel la violență, la destabilizarea politică a țării. Am acuzat creșterea corupției, a criminalității și a sărăciei, fără a viza prin aceasta atingerea instituțiilor democratice.

Spre surprinderea și indignarea noastră, în zilele de 13 și 14 iunie a.c. persoane necunoscute au difuzat în București un mare număr de contramanifeste, tipărite profesionist, care, utilizând pentru dezinformare emblema și sloganele CDR, au cerut boicotarea mitingului. Instigând la violență contramanifestele acuzau direct apozitia din România, în special CDR, că încearcă să transforme România „într-o nouă Bosnia” și că se lasă condusă de „bolnavi care vor puterea chiar cu prețul sfârșirii țării”.

După cum s-a văzut, mitingul și marșul s-au desfășurat în ordine, într-o bună colaborare cu organele de poliție. Aceasta nu scuză intenția autorilor rămași încă necunoscuți și nu poate minimaliza pericolul social al gestului lor.

Manifestările organizate de CDR și aliații săi au fost legal autorizate și era de datoria Poliției să se sesizeze în legătură cu orice provocare care le-ar fi putut denatura sensul. Ca atare vă solicit, domnule Procuror General, să dispuneți deschiderea unei anchete care să stabilească: cine a redactat, tipărit, difuzat și autorizat această operațiune? Și cine a plătit costurile acestui gest ireposabil? Aceasta cu atât mai mult cu cât ziarul independent Ziua, în ediția sa din 16 iunie a.c., afirma, în urma unei anchete proprii, că autorul manifestelor-pirat este un înalt funcționar guvernamental.

Faptul că aceste contramanifeste nu au fost semnate denotă conștientizarea, de către autori, a caracterului lor ilegal, imoral și ca atare compromișor.

Din perspectiva unui act electoral de amplitudinea celui din 1996, considerăm că de soluționarea situației relatate și de prevenirea altora, de aceeași natură, depinde atât normalizarea procesului de democratizare a țării, cât și autoritatea instituției pe care o conduceți.

EMIL CONSTANTINESCU

Președintele Convenției Democratice din România

un radio actual

TALK-SHOW-uri LIVE

FM 94.2 MHz

RADIO TOTAL

Telefon: 637 371 301 637 36 45

În fiecare zi, de luni până vineri, puteți audia la Radio Total, între orele 22,00-24,00:

Luni:
Portrete din gulagul românesc – Irina Corbu
Marti:
Cănele de pază – Cornel Nistorescu
Miercuri:
Punct și virgulă – Carmen Bendovski
Joi:
Fiți întreprinzători – Bogdan Teodoru
Vineri:
Taxiul de noapte – N.C. Munteanu

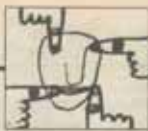
Uncaptive Minds

Revista *Uncaptive Minds*, editată de Institutul pentru Democrație în Europa de Est, este bine cunoscută cititorilor noștri prin analizele de calitate asupra țărilor din fostul bloc comunist (Polonia, Cehia, Bulgaria, Rusia, Ucraina, Georgia, Tadjikistan), apărute în traducere în paginile revistei „22”.

Numărul de primăvară din 1995 al revistei *Uncaptive Minds* are o importanță specială pentru România: este pentru prima oară când această prestigioasă revistă acordă un spațiu larg țării noastre, publicând trei articole semnate de autori români. Este vorba de: Gabriel Andreescu – „Citeva observații”, Liviu Man – „Criza Opoziției” și Gabriela Adameșteanu – „Fără compromis”, interviu cu Corneliu Coposu (preluat după nr. 48/30 nov.-6 dec. 1994 al revistei „22”). (O.A.)

Isteria stării de necesitate

Relațiile româno-maghiare s-au degradat cam acum 150 de ani, vrajba datînd, de fapt, din 1849. Ce s-a întâmplat după 750 de ani de conviețuire – în esență, dar și concret – pagnică, de s-au umplut fîntînile de otrăvă și brazdele de sînge? Relațiile n-au fost degradate de istorici sovini, ci de aceia care au profitat de aceste relații deteriorate și au plătit istoriografia ca să mintă.

Chiar dacă există, trebuie să vorbesc despre o carte serioasă, apărută acum cinci ani. Autorul îmi e prieten și este bănățean de-al meu. Abia în luna aprilie a acestui an mi-a dat-o, cu o dedicație ce vorbește de trac. Îl înțeleg, fiindcă rolul pe care și l-a asumat e nou pentru el. E vorba de Bodor Pál, iar titlul cărții e *Starea de necesitate a isteriei* – subtitlu: *Carte neplăcută despre România*.

O carte dăunătoare

Bodor Pál e bine cunoscut. Venerat pentru scrierile sale de rară inteligență, publicist, romancier, poet, traducător, talmăcitor al valorilor spirituale românești, întrebîndu-și pozițiile sale de conducere în tot atâtea puncte de rezistență față de cele două dictaturi, Bodor a fost unul din cei mai consecvenți militanți ai reconcilierii, respectat de ambele părți. Asta face să ne mire acot op ce nu-și găsește locul în șirul numeroaselor sale cărți.

Scriș în grabă, chiar în fugă – îl cred pe autor –, ca în vreme de stare de necesitate, cu intenția de a preveni o primădie fatală, de a preveni măcar cu un fir de păr, e vizibil redactată imediat după martie 1990. Dar „cutremurul regiunii” nu s-a transformat în „singerarea regiunii”. De ce s-a dovedit Bodor Pál un fals profet (slavă Domnului)? Pentru că imaginea situației și analizele ei sînt false. Spun asta cu inimă grea, știind că actualmente Bodor Pál e publicistul nr. 1 al Ungariei și specialist reputat al relațiilor româno-ungare.

Și, totuși, ce să cred citind fraza de la pagina 95 a cărții? „Că e o bilanț politică dictaturii față de minorități (și cel al tuturor succesorilor ei întru mentalitate) – să fi fost generate de amnezia istorică, de un antidemocratism visceral, funciar, organic, de intoleranța la alteritate, ori a fost expresia intenției de a compensa într-o manieră grosolană, primitivă, eșecul grandamanelor proiecte politice și economice? – a dăunat intereselor naționale românești mai mult decît minorităților”. Bine cunoscut adevăr. Dar ce să însemne politică generată de viscerele, funciare porniri antidemocratice? Despre ce idei organice generate de visceral vorbește Bodor? Cum își pot avea originea în visceral și alte „organicități” ideile antidemocratismului ori totalității acestora? Să avem de-a face cu naturalismul sociologic al lui Comte? Absurd, fie și ca metaforă!

Confuzii ideologice

După Bodor, programul celei de-a doua dictaturi național-comuniste din România – de esență bolșevică – a fost de esență național-socialistă. O fi tot o metaforă... E drept că trăsăturile neesențiale ale dictaturii fasciste și ale celei de tip național-comunist sînt asemănătoare, dar cele două tipuri de tiranie diferă prin însăși esența lor: (în reducere) prima a fost manevra de apărare a capitalului financiar german speriat de comunism, a doua – manevra de apărare a posesorilor pro-

prietății socialiste de stat, care a luat locul celei particulare abolite, proprietate intrată în mina noii clase privilegiate, care urmărea anihilarea pericolului restaurării capitalismului. Afirmatia că fascismul și bolșevismul sînt similare „merge” ca întorsătură de condei în publicistică, numai că, acceptînd-o ca valabilă, am arunca o ceață stilistică asupra particularităților dictaturii național-comuniste.

La pagina 100, Bodor afirmă că ideologia oficială a lui Ceaușescu ar fi fost plagiată după Deák Ferenc. Asta nu mai poate fi metaforă. De ce să fi copiat Șoimul Carpaților ideea națiunii politice de la „înțeleptul națiunii”, tatăl maghiar al dualismului internat în 1867? Categoria de „națiune politică” aparține Revoluției franceze. Ea a însemnat biruința națiunii creatoare de stat burgher în lupta sa împotriva gîntelor feudale, a fost triumful tricolorului care a vestejit crinii de pe drapelul Bourbonilor. La Deák, ideile și realitățile revoluționare, ideile care reflectau aceste realități au fost trecute prin filtrul denaturant al filozofiei de stat germane, retrogradă și reacționară, au devenit un principiu al națiunii, care neagă o întreagă serie de realități ale Ungariei, în timp ce la Ceaușescu s-a produs prin dematurarea idealului și a ideii de națiune ale lui I.C. Brătianu.

Cum se poate ajunge de la această complexitate istoric verificabilă la elucubrații ca „noțiunea de națiune socialistă română este o copie ad litteram a ideii maghiare de acum o sută de ani”? Care idee maghiară? A lui Sîyess, Mirabeau, Constant, Tocqueville? Te pomenești că și declarațiile din 1916 ale lui I.C. Brătianu despre statutul național român și națiunea română unitară au la origine tot sugestile lui Deák Ferenc...

La pagina 104, Bodor întreabă: „Care există o pătură a societății românești care să vadă clar prin această sită murdară (a naționalismului, n.a.)? Cu siguranță că da”. Dar adaugă grăbit: „Puțini români au apreciat obiectiv situația în ceea ce privește minoritățile”. Ce înseamnă puțin? Eu cunosc mai multe sute de astfel de români! E mult sau puțin? Dar ce conțea, din punct de vedere al analizei istorice, cîți indivizi îndrăznesc să afirme deschis ideea potrivnică dictaturii în condiții de dictatură?

Mistificarea istoriei

La pagina 160, Bodor face afirmații de genul: „În esență, hotărîrea lui Stalin suna cam așa: Ardealul nu va fi reprimat decît de către o Românie condusă de un guvern democratic, care garantează egalitatea în drepturi a minorităților, în primul rînd pe cele ale maghiarilor din Ardeal”. Nu există, n-a existat niciodată o astfel de hotărîre a lui Stalin. Nu e amintită în nici un document, nici măcar în memorii. Soarta Ardealului – în fapt, a Europei de Răsărit – a fost hotărîtă de faimoasa notă a lui Churchill: atît statul român, care a terminat războiul de partea învingătorilor, cît și învinșii Ungarie au fost nevoiți să ia poziție de drept în fața deciziilor, doar repetate, ale Kremlinului. Problema nu era apartenența Ardealului, ci apartenența întregii Europe de Răsărit la Imperiul Sovietic. Stalin era leninist, iar Lenin s-a ridicat încă înainte de revoluție împotriva politici naționale a „Kulturbandului” evreiesc din Rusia, subordonînd în acest fel rezolvarea problemei naționale

principiului și practicii asimilării și rusificării. Regiunea Autonomă Maghiară și Universitatea Bolyai au fost praf aruncat în ochii democrațiilor occidentale – încă nu izbucnise războiul rece, iar Stalin ținea ca noile tentacule ale hegemoniei sale să nu fie socotite drept imperialism. Cînd Uniunea Sovietică a spulberat monopolul atomic american, a început sovietizarea țărilor est-europene și toate măsurile sau instituțiile care pînă atunci păreau democratice au ajuns să nu mai facă nici cît o ceață degerată. Valul de procese politice din Europa de Răsărit i-au lichidat pe acei revoluționari ai atît de slăbelor partide comuniste din zonă care considerau că dictatura proletariului e compatibilă cu respectarea drepturilor omului. S-a dovedit că nu numai principiile lor, ci și ei înșiși au devenit niște trecătoare iluzii.

În multe părți ale cărții se vorbește despre apartenența statală a Ardealului. Bodor procedează la o prezentare inteligentă, lucidă a diferitelor aspecte ale problemei. Însă nu se referă la un lucru: deplina egalitate în drepturi a maghiarilor din România poate fi atinsă doar în condițiile triumfului democrației românești, a integrării europene și a spiritualizării granițelor. Or, ce fel de carte – fie ea și neplăcută – despre România e aceea care n-are ca punct de pornire al analizelor, al concluziilor ori chiar al judecăților critice acest aspect?

Minimalizarea antinaționalismului din România

Autorul dedică un capitol aparte românilor care s-au ridicat împotriva urii naționale, xenofobiei (pagina 303 și restul). Dar aici ni se vorbește doar de Geo Bogza, Tudor Bugnariu, Dorin Tudoran, Smaranda Enache, Dan Petrescu, Mircea Dinescu, Ioan Alexandru, Mircea Iosifescu, Gabriel Liiceanu, Alin Teodorescu, Ileana Mălăncioiu, Daniela Crăsnaru, Dan Deșliu. După Bodor, acești români sînt „surprinzător de puțini”. „Excepții rare”. E de neînțeles absența de pe listă a aceluia care au fost prieteni apropiați ai lui Bodor. După cum e la fel de neînțeles prezența etnocentristului mesianic Ioan Alexandru. Sigur că Bodor Pál nu prea poate fi tras la răspundere pentru aceea că nu știe de focarele disidenței din timpul dictaturii – unul dintre ele funcționa chiar la București și ținea legătura cu secția de la Paris a Europei Libere cu ajutorul ambasadei ungare –, pentru faptul că nu știe de Caramitru, Geo Șerban, Doinaș, Paleologu, Adamesteanu, Cornea, Bărsan, Pippidi, Giurescu, Zub, Petre Stoica, Aurel Covaci, Constantin Olariu, Livia Bacăru, Petre Pascu, Anamaria Pop, Gabriel Andreescu; dar nu vorbește nici de Ivascu, Pleșu, Haralambie Grămescu, Tita Chipere, Magdalena Boiangiu, Lucian Pintilie. E trist că nu-i spun nimic numele unor Paul Goma, Mioara Cremene, Sergiu Huzum, Mircea Daneliuc, Anatol Vieru, Dan Grigore, Tiberiu Brediceanu, Tismăneanu, S. Damian, Nicolae Balotă, Eugen Jebeleanu, Veronica Porumbacu, A.E. Baconsky, Adrian Marino, Papahagi ori ale celor de și mai demult: George Ivașcu, Zaharia Stancu, Virgil Teodorescu, Sever Frențiu. Ezitînd în ultimul timp, Ana Blandiana și Nicolae Manolescu s-au opus urii etnice, iar Bodor uită și de Nichita Stănescu, Sora, Cămpăanu, Florian, Stelian Tănase. Înșuruiți de-a valma și oarecum la întimplare, n-am enumerat decît o mică parte a „românilor cinstiți”.

Bodor așteaptă, ba chiar cere intelectualilor români o rezistență față, confundînd teroarea național-comunistă de sorginte bolșevică, vopsită în

culori naționale, cu caviarsocialismul lui Kádár, căruia Kremlinul i-a permis reforma cu tentă liberală anume pentru că Ungaria să nu se avînte și în a patra revoluție a ei din veacul al XX-lea.

La pagina 12, Bodor Pál scrie: „Românii au ajuns stăpîni Ardealului. Dar să nu se vrea și stăpîni fiecarei ungur din Ardeal”. El ignoră lecția istorică a lui Ady Endre și a lui József Attila. Ardealul e al tuturor celor care îl locuiesc! În procesul de constituire a statelor naționale de după primul război mondial, Ardealul a ajuns pe mîna „domnilor români”, deși inițial era vorba ca el să devină o regiune a egalității în drepturi a românilor, ungarilor, germanilor. Dar, după primul război mondial, popoarele est-europene au rămas în afara șanțurilor puterii.

După ce a pregătît la Paris al doilea război mondial, dl. Wilson s-a întors acasă la el, în America. Nici azi Ardealul nu e doar al românilor. Un fost administrator de cantină de întreprindere din care un cîmar și o semianalfabetă au încropit un cadru didactic universitar a ajuns primar al Clujului, dar mîine același va ajunge pescar pe malul Someșului. Ardealul e al nepoților lui Petofi, Ady, József Attila, Bălcescu, Avram Iancu, Vasile Goldiș, Stephan Ludwig Roth, Menschedörfer și Mattis-Teutsch. Cînd dl. Funar va fi de mult timp în Italia și-și va linge rînila pe sub chiparoșii lui Ioan Constantin Drăgan, noi vom continua să fim ardeleni.

Un fals profet

În concluziile cărții, Bodor Pál scrie: „Deși sînt una dintre minoritățile cele mai calme, mai realiste, mai lucide ale lumii, e de presupus că, în condiții de mare primădie, ungarilor din Ardeal se vor vedea nevoiți să se apere, să-și radicalizeze atitudinea și mijloacele”. Scriind aceste rînduri, Bodor era plecat din România de șapte ani. Nu mai putea suporta persecuțiile: cei care îl terorizau l-au silit, tînar fiind, să redacteze o revistă a studenților maghiari, să fie secretar general de redacție la *Utunk*, apoi director al secției naționalități a Editurii de Stat pentru Literatură și Artă, după aceea redactor-șef al emisiunilor maghiare de la Radio și Televiziune, să primească de două ori Premiul Uniunii Scriitorilor, să publice zece cărți voluminoase, sute de articole... După care Bodor plecat, a început să apere cu zel maghiarimea din Ardeal, din tranșeele caviarsocialismului lui Kádár – mai întîi ca subchirur, după aceea ca titular de contract... Se vede bine, a întors (pe bună dreptate) apatele principilor marxiste și a ajuns adeptul caracterologiei naționale de tip Gobineau sau Chamberlain, pionier al descriptivismului fenomenului minoritar și, sub semnul descoperirilor lui, a profetizat un nou război româno-maghiar. Însă, slavă Domnului, n-a reușit să devină profet nici în noua lui patrie.

Într-o întorsătură a cărții, Bodor vorbește de Horthy în termenii „Excelexența Sa Domnul Guvernator”. Actul de justiție istorică e pe de-a-ntregul necesar. Horthy a făcut într-adevăr tot ce a putut pentru reconcilierea maghiaro-română – el i-a sugerat lui József Attila rîndurile devenite clasice, dar uitate de Bodor: „Vreau să lucrez, ajunge lupta pentru a recunoaște trecutul”.

Starea de necesitate a isteriei e o carte dăunătoare și periculoasă. Ea însă nu trebuie interzisă, ci doar ignorată: nu trebuie citită.

Articol apărut în *Forum*, mai 1995,
număr pilot
Traducere de EVA MELZER
Subtitlurile aparțin redacției

GABRIEL ANDREESCU

Impărțirea eșecului național de integrare euro-atlantică

Miercuri 21 iunie, la Snagov, a fost semnată o declarație politică și a fost prezentat documentul privind „Strategia națională de pregătire a aderării la Uniunea Europeană”. Președintele Ion Iliescu, ceilalți oficiali și majoritatea liderilor de partid au prezentat evenimentul ca o etapă importantă a integrării României, s-a vorbit despre „o operă de importanță istorică” etc. În realitate, era vorba de banala cerere de aderare la UE. (De menționat că evaluările și detalierea procesului de extindere a UE se va desfășura la Conferința Inter-guvernamentală din 1996.) Cererea de aderare nu are nici o valoare pentru calificarea propriu-zisă la integrare. Și atunci, de ce festivismul, declarațiile triumfaliste și ediții speciale ale Televiziunii? De ce obsesia consensului în jurul unui document comun – consens pregătit cu multă grijă, luni de zile? De ce a fost invitată Opoziția la semnarea acestei „Strategii” și nu a fost solicitată să elaboreze „în consens” cu coaliția guvernamentală strategia privatizării, noua formă a Codului Penal ori alte instrumente definitorii pentru evoluția statului? Nu este lipsit de relevanță, de asemenea, că Opoziția nu a fost invitată să elaboreze strategia de integrare în Consiliul European – una din succesele guvernării.

Un precedent al consensului a existat totuși: cel creat în sensul susținerii Guvernului în fața teribilului eșec al negocierilor cu Ungaria și, prin urmare, eșecul neîncheierii cerințelor primei etape a Pactului de

Stabilitate în Europa. Guvernul a mizat pe o formulă aproape de negândit: să împartă responsabilitatea acestei vini cu forțe politice deloc implicate în procesul negocierilor. Ceea ce a și reușit, datorită stupidității unor lideri ai Opoziției. Ulterior, după ce s-au demeticit, aceiași lideri au spus: ba Executivul-i de vină! Iată că acum Guvernul a devenit mai subtil. Pentru că să nu existe nici un fel de urme, el se grăbește să împartă eșecul dinainte.

Să explic. Întilnirea Consiliului Alianței Nord-Atlantice, ținută la Budapesta la sfârșitul lunii mai, a adus pentru prima dată la cunoștința opiniei publice situația de marginalizare în care se afla România. Raportul Karsten-Voigt a numit, fără drept de apel, țările considerate ca fiind probabil calificate pentru prima etapă a integrării în NATO: Cehia, Polonia, Ungaria, Slovacia, Slovenia. România lipsește. Nu că ar fi primul document de acest tip. Sesiunea anterioară a aceluiași organism, ținută la Washington în noiembrie 1994, a făcut aceeași „discriminare”. Cuvântarea lui Richard Holbrooke, asistent al secretarului de stat al SUA pentru afaceri europene și canadiene la amintita întrunire de la Budapesta, este și mai explicită. Sînt nenumărate exemple asemănătoare pe care le-aș putea adăuga privind opiniile înalților oficiali ai UE și NATO ori ale analiștilor care se referă la extinderea structurilor euro-atlantice, amintind țările de la Visegrad și omîțind România. Care sînt principalele lucruri ce se reproșează României?

Primul: participarea la guvernare a unor partide agresiv naționaliste. Tendințele extremiste sînt considerate periculoase pentru stabilitate. Țările din UE ori NATO nu vor accepta niciodată parteneri care le amenință securitatea.

Apoi, neîncheierea tratatelor de bază cu vecinii. Semnarea tratatului cu Ungaria la momentul oportun a fost ratată. Tratatul cu Ucraina și Republica Moldova se amîna (s-a vorbit despre un conflict mocnît între București și Kiev) în condițiile în care au loc schimbări de anvergură în privința raporturilor regionale și mondiale – rearanjînd deci și datele negocierilor.

Dacă mai adăugăm și faptul că România are la activ respingerea angajamentelor pe care și le-a luat (fiind

„pusă la colț”, din acest motiv, de Consiliul European) și slaba prestație a multora dintre reprezentanții ei în organismele internaționale, alături de rămînerea în urmă în privința performanțelor economice și democratice, avem un tablou asupra iminenței eșecului privind integrarea și asupra responsabilității actualei guvernări.

Iar la împărțirea acestui eșec sînt invitați și se grăbesc să participe forțe politice care doresc să asigure o Pute-

re alternativă! A semna împreună cu PUNR, PRM și PSM un program de integrare euro-atlantică este ridicol. În mod firesc, Opoziția ar fi trebuit să facă un program alternativ de integrare. Probabilul eșec al integrării ar găsi o alternativă politică. În situația creată, Nu-ul Europei va apărea ca o negare a voinței „naționale”. Sau toată clasa politică de astăzi va fi de vină pentru eșecul Guvernului român (acesta este abilitat să semneze tratatele), sau Occidentul va fi de vină.

Este de amintit că „ceva” a fost salvat în ultima oră datorită celor două partide care au avut în ultima jumătate de an prestația de politică externă cea mai consecventă: PD și PL ‘93. Primul care a venit cu o declarație de „atenționare” a fost PD, care observa că „graba cu care Guvernul Văcăroiu și-a anunțat intenția de a depune cererea de aderare la Uniunea Europeană (...) exprimă, din păcate, doar dorința executivului de a șterge penibila impresie produsă democrațiilor europene prin refuzul său de a se angaja politic”. Și mai ferm este PL ‘93, în declarația sa din 20 iulie: „Din păcate, partide care guvernează azi România, deși declară că susțin acest proces, nu fac decît să-l blocheze, prin întreaga lor acțiune politică”. „Dorind într-adevăr atingerea acestui obiectiv, nu ne putem asocia unui program politic contrar integrării europene”. Liderul PL ‘93 Horia Rusu a reușit să determine schimbarea textului inițial al declarației politice propuse la Snagov astfel ca semnatarii să se asocieze față de obiectivul integrării și nu față de programul de integrare, prezentat de comisia condusă de academicianul Postolache. Diferența nu este de nuanță, ci de esență.

În ceea ce privește „Strategia națională de pregătire a aderării la UE”, se pot vedea gafele la prima lectură. Dar „Strategia” merită o analiză separată.

Metaforic, integrarea europeană seamănă cu punerea cap la cap a drumurilor din România cu cele occidentale. În acest caz, Ungaria ar juca rolul „macazului” care poate face sau nu legătura dintre noi și civilizația vest-europeană. Dar acum intervine rolul Bucureștiului, căci numai aici se pot lua măsuri pentru îndreptarea situației actuale a „drumurilor” românești.

În realitate, întorsuri pe toate fețele (mai nou, prezentată ca o malversațiune occidentală îndreptată împotriva noastră), integrarea europeană a României riscă să ajungă o fantezie în minile celor care nu sînt convingiți că ceva s-a schimbat la noi în 1989. O fantezie care trebuie să ne sperie și să ne convingă, din nou, de paradisul comunist pierdut în zilele Revoluției. În fond, problema integrării este foarte simplă. Ea ne obligă, în primul rînd, să recunoaștem greșelile postcomuniste și timpul pierdut de cinci ani încoace. Apoi, tot ea ne sugerează ca posibilă soluție de redresare a economiei românești alinierea la standardele vest-europene. Nu facem asta? Atunci nu ne rămîne decît să ne separăm de lume, ca pe vremea dictaturii, reinventînd-o. Nu întîmplător Theodor Stolojan afirma, într-o discuție particulară, la începutul lui 1994, că, în doi ani, România ori face marea privatizare, ori se întoarce la centralism. Iată că a trecut un an și jumătate de atunci și, din nefericire, drumul spre un asemenea sistem este mai aproape decît spre consolidarea democrației. Ne vom putea convinge în 1996.

Datorită dezastrului economic, soarta democrației românești depinde de acceptarea ideii de integrare europeană. Lăsînd la o parte mult disputata chestiune a minorităților naționale, integrarea trebuie privită ca o șansă pentru individ și societate de a depăși actuala sărăcie. Politizarea ei (în special pe teme naționaliste) nu face decît să-i distorsioneze acest înțeles la îndemîna oricui.

Puterea afirmă că dorește integrarea, dar se împiedică de problema autonomiei locale, pe care o aruncă în brațele a tot felui de forțe oculte iudeo-masonico-maghiare, dornice de așezarea României. Constituția o „respiră”, dar în realitate autonomie locală există doar ca să dovedească faptul că nu ne putem chivernisi singuri. Dacă ar dori cu adevărat integrarea europeană, Puterea (Parlamentul, Guvernul, Președinția) ar face tot posibilul să fundamenteze autonomia locală, acordînd drepturi

Integrare europeană sau egalizare postcomunistă?

comunităților administrative în a-și stabili singure politica bugetară și de administrare a patrimoniului public. Efectul imediat al unei asemenea autonomii ar fi crearea treptată a condițiilor de integrare europeană la nivelul comunităților administrative. În final, unele județe ar ajunge mai pregătite, altele mai puțin, să dea piept cu Europa, în funcție de felul în care sînt conduse. Cele mai pregătite vor atrage investiții străine, vor depăși criza economică și vor deveni modele pentru județele mai „leneșe”. Practic, s-ar declanșa o competiție internă, între comunitățile administrative, chiar la nivelul județelor, care ar mări șansele integrării europene globale. Și

mai e ceva. Mergînd din aproape în aproape, relansarea economică (în condițiile autonomiei locale reale și cu ajutorul investițiilor străine) elimină riscul oricăror conflicte pe motive social-economice.

Frica de autonomia locală a actualei Puteri din România este, de fapt, frica de apariția unor dezvoltări economice inegale între comunitățile administrative. Ea își are rădăcinile în comunism, cînd s-au distrus tradiții și valori de dragul utopiei egalitariste. Aceasta este și motivul pentru care Puterea exacerbează așa-zisele pretenții de autonomie etnică. Este aberant însă să crezi că într-un stat plurinațional, cum este România, o etnie sau alta se poate dezvolta de una singură. Sistemul Iliescu își trădează astfel înclinarea spre metehnele comunist-egalitariste și nu spre disponibilități capitaliste, fără de care nu poate exista economia de piață. Cea mai nefericită meteahnă este autodisculparea în fața dezastrului economic. De ea se leagă imediat obsedanta invocare a pericolelor naționaliste.

Integrarea europeană a României este, pînă la urmă, o chestiune pur politică. O vrei sau nu o vrei. O pui sau nu o pui la loc de frunte în programul unui partid politic. Ca să devină o componentă de bază a activității pe plan politic este necesară o doctrină, din care să se desprindă strategia economică. Aceasta din urmă condiționează integrarea europeană. În lipsa ei, integrarea europeană devine un mit. Este ceea ce se întîmplă, astăzi, la noi. Pentru că integrarea presupune prea multe schimbări în interior, Puterea de la București este gata să renunțe la ea și visează la o nouă experiență pe seama poporului: egalitarismul postcomunist.

DORIN TEODORESCU
Sibiu, 27 aprilie 1995

Lungul drum al României

A devenit tot mai acută îngrijorarea că România nu va intra în NATO în prima etapă, împreună cu grupul țărilor de la Vișegrad. Din ce în ce mai multe documente internaționale încep să facă diferențe între Polonia, Ungaria, Cehia și Slovacia, favoritele cursei pentru integrare, și restul țărilor aspirante, care nici nu mai sînt nominalizate. Le amintim doar pe cele mai cunoscute: Rezoluția 255/1994 a Adunării Parlamentare NATO; „Actul de participare la NATO”, aprobat de Congresul SUA în 1994; Raportul privind lărgirea NATO, întocmit de președintele Adunării Parlamentare NATO, Karsten Voigt, în mai 1995, sau cuvîntarea lui Richard Holbrooke (asistent al secretarului de stat american pentru probleme europene și canadene), tot în mai 1995, în fața Adunării Atlanticului de Nord. Aceste delimitări între țările din Centru și Estul Europei sînt

consecința directă a performanțelor fiecăreia în privința democratizării, dar, nu în ultimul rînd, și a tendințelor de restabilire a unor sfere de influență Est-Vest. Interesul Rusiei în Balcani, pe axa Moscova-Belgrad, ar putea duce la menținerea României, Bulgariei și Serbiei în sfera de influență a acesteia.

Care este cauza plasării României pe o poziție dezavantajată în această competiție? Pare să fie vorba, pe de o parte, de întârzierile cu care România a încheiat relații diplomatice cu NATO, iar pe de altă parte, după ameliorarea relațiilor cu Alianța Nord-Atlantică, de atitudinea echivocă a autorităților române. Deși oficialii români și-au exprimat în repetate rînduri poziția fermă pentru integrarea în NATO, de cite ori li s-au pus întrebări foarte precise cu privire la modul concret în care vîd ei integrarea, s-au eschivat sau au dat răspunsuri

evazive. Va accepta sau nu România trupe străine NATO pe teritoriul ei în timp de pace? Dar arme nucleare? S.a.m.d. Iată probleme care cer o abordare tranșantă. Tăcerea cu privire la acestea, în care s-au învăluit nu numai reprezentanții Guvernului, ci și parlamentarii membri ai Delegației României la Adunarea Parlamentară a Atlanticului de Nord, sugerează că integrarea în NATO a fost abordată pînă acum doar la nivel declarativ. Faptul acesta devine tot mai vizibil cînd se întocmesc situații comparative între diferitele țări aspirante, așa cum este cea pe care o prezentăm mai jos, inclusă în raportul președintelui Adunării Parlamentare a Atlanticului de Nord. România nu răspunde decît la una din întrebările conținute în anchetă, în timp ce alte țări par mult mai pregătite să-și asume obligațiile ce decurg din integrare. (O.A.)

Republica Cehă

1. Cu toate drepturile și îndatoririle.
2. Cu limite dictate de rațiuni tehnice.

3. Este nevoie de luarea în considerare a procedurii interne de aprobare.

4. În principiu, nu le exclude, trebuie luată însă în considerare sensibilitatea opiniei publice.

5. Nu dorește ca extinderea NATO să fie legată de cea a Uniunii Europene.

6-7. Nu se specifică în scrisoare.

Ungaria

1. Cu îndeplinirea tuturor cerințelor.

2. În anumite circumstanțe.

3. Nu există probleme de legislație sau politice – sînt bine venite.

4. Nu se specifică în scrisoare.

5. NATO ar trebui să fixeze un set de criterii clare pentru admiterea de noi membri.

6. Trebuie să se ia în considerare sensibilitatea rusească, dar se respinge orice veto de facto din partea unei a treia părți.

7. Nu se specifică în scrisoare.

Polonia

1. Își asumă toate obligațiile.

2-4. Discuțiile asupra modului de participare a Poloniei în NATO și chestiunea așteptărilor nu reprezintă cel mai important lucru pe care Polonia dorește să-l discute acum cu NATO.

5. Se așteaptă convorbiri asupra studiului NATO, pentru a fi determinată durata în timp a extinderii NATO.

6. Se dorește un dialog asupra problemei între Rusia și NATO.

7. Membrii cu drepturi depline în UEO și OSCE – este important pentru prevenirea conflictelor.

Republica Slovacă

1. Cu îndeplinirea tuturor obligațiilor.

2. Folosind Parteneriatul pentru Pace pentru dezvoltarea cooperării.

3. Nu se specifică în scrisoare.

4. Nu se specifică în scrisoare.

5. Se așteaptă un proces gradual și transparent.

6. Se specifică faptul că procesul de extindere nu trebuie să fie îndreptat împotriva nimănui.

7. OSCE – importantă pentru prevenirea conflictelor.

Bulgaria

1. Gata să-și asume responsabilitatea obligațiilor ca membru deplin al NATO.

2. Nu se specifică, deși nu este înălțurată ideea integrării graduale în comanda și structurile NATO.

1. Doriți să deveniți membru cu drepturi depline în NATO?

2. Vreți să participați în structurile integrate ale NATO?

3. Veți accepta prezența unor trupe străine pe teritoriul național, pe timp de pace?

4. Veți accepta prezența armelor nucleare pe teritoriul național, pe timp de pace?

5. Comentați programul de extindere a NATO.

6. Cum apreciați obiecțiile venite din partea țărilor neparticipante cu privire la extinderea NATO?

7. Ce relații aveți cu alte instituții de securitate, care ar putea influența relațiile cu NATO?

3. Trebuie luate în considerare posibilele implicații ale unei asemenea desfășurări, avînd în vedere poziția sa în Balcani.

4. Se cere mai degrabă o retragere rapidă a lor, datorită motivului de mai sus.

5-7. Nu se specifică în scrisoare.

România

1. Cu asumarea tuturor drepturilor și obligațiilor.

2. —

3-7. Nu se specifică în scrisoare.

Estonia

1. Gata să îndeplinească majoritatea îndatoririlor ce decurg din acceptarea în NATO.

2. Nu se specifică, deși armata este dotată cu arme care, în cea mai mare parte, corespund standardelor NATO.

3. În concordanță cu interesele strategice ale NATO.

4. Ar putea fi de acord cu prezența lor temporară.

5. Procesul ar trebui să aibă loc – chiar accelerat, dacă este cazul.

6. Extinderea ar trebui să înainteze independent de opoziția administrației ruse.

7. Nu se specifică în scrisoare.

Letonia

1. Dorește participarea ca membru cu drepturi depline, atît în toate structurile europene, cît și în NATO.

2. Folosind Parteneriatul pentru Pace pentru dezvoltarea posibilităților practice de cooperare.

3. Subiect spre aprobarea Parlamentului – conform legii, în Letonia nu se permite staționarea simultană a mai mult de 1.200 de militari străini.

4. Nu se specifică în scrisoare; va trebui să se respecte obligațiile asumate anterior de Letonia în cadrul Tratatului de neproliferare nucleară.

5. Ar trebui să fie un proces gradual, cu mai multe etape, în procesul de admitere și integrare.

6. Se reamintesc declarațiile

repetate ale NATO referitoare la faptul că nici o țară din afara alianței nu trebuie să aibă drept de veto.

7. Nu se specifică în scrisoare.

Lituania

1. Dorește să devină membru potențial; dacă se acceptă, va cere ulterior acordarea statutului de membru cu drepturi depline.

2. Folosind Parteneriatul pentru Pace pentru atingerea scopului cooperării.

3. Constituția interzice prezența bazelor militare străine pe teritoriul său; se pronunță în favoarea modelului danez – al staționării de forțe militare străine neînarmate pe timp de pace.

4. Sugerează crearea unei zone libere de arme nucleare în zona Mării Baltice.

5. Ar dori stabilirea unor criterii certe pentru extinderea NATO, dar consideră că realizarea admiterii se va face pe baza studierii fiecărui caz în parte.

6. Nu acceptă dreptul de veto al Rusiei, deși îi recunoaște dreptul la opinie în această problemă.

7. Dorește apartenența la trupele europene de apărare, incluse în UEO.

Slovenia

1. Dorește statutul de candidat potențial; dacă va fi admisă ca membru, își va asuma toate drepturile și responsabilitățile ce-i revin.

2. Nu se specifică, deși Parteneriatul pentru Pace este considerat o bună pregătire pentru cei care vor să devină membri cu drepturi depline.

3-7. Rezoluția din 1993 a Securității Naționale prevede că decizia de participare la NATO și prezumtivă bază de cooperare trebuie să fie bazate pe un larg schimb de păreri public și profesional; Parlamentul poate solicita un referendum asupra acestei probleme. Strategia politicii externe a Sloveniei nu a fost încă oficial adoptată; un răspuns cuprinzător la această întrebare va fi dat după aprobarea acesteia de către Parlament.

Albania

1. —

2-7. Nu se specifică în scrisoare.

Belarus

1. Aspiră să devină un stat neutru.

2-4. Nu este cazul.

5. Să se cîntărească bine luarea deciziilor de către cei interesați, pentru a se asigura echilibrul în Estul Europei; în ceea ce privește extinderea NATO, o consideră ca pe o chestiune internă a fiecărei țări.

6. Nu se specifică în scrisoare.

Moldova

1. Un stat neutru, conform noii Constituții.

2-4. Nu este cazul.

5-6. Graduală, printr-o extindere pas cu pas; înainte de primirea a noi membri, ar trebui semnat un tratat cu vecinii apropiați (care nu doresc să intre în Alianță), în care ar trebui să fie confirmate principiile inviolabilității frontierelor.

7. Nu se specifică în scrisoare.

Duma rusescă

1-4. Nu se specifică în scrisoare.

5-6. Nu neagă dreptul suveran al NATO de a primi noi membri; oricum, va considera extinderea ca o mișcare neprietenască față de Rusia; o înțelegere de parteneriat între Rusia și NATO care să faciliteze extinderea ar fi considerată nerealistă.

7. Nu se specifică în scrisoare.

Federația Rusă

1-4. Nu se specifică în scrisoare.

5-6. Transformarea NATO trebuie sincronizată cu reconstrucția relațiilor dintre Rusia și NATO; „NU privește lărgirea NATO ca fiind inevitabilă” (cu majuscule în scrisoare).

7. Apartenența la UEO, UE și CE este o mai convingătoare confirmare a afilierii europene.

Ucraina

1. Intrinsec, aparține acelei regiuni CEE care și-a exprimat dorința de a se integra în NATO.

2-4. Nu se specifică în scrisoare.

5-6. Este îngrijorată de prezentele tendințe de a exclude participarea activă a Ucrainei în arhitectura securității europene. Este îngrijorată de faptul că va fi percepută ca o zonă-tampon între NATO și blocul CSI-Tașkent.

7. Nu se specifică în scrisoare.

Din *Schița raportului special al Grupului de lucru pentru extinderea NATO*. Raportori speciali – Karsten Voigt (Germania) și Wachler Tamás (Ungaria), mai 1995.

DOSAR

către NATO

22

Răspunsurile României incluse în raportul Karsten Voigt au fost formulate de Ion Rațiu, în calitate de președinte al Delegației parlamentare românești la NATO. Acuzat de a fi dat răspunsuri lacunare, Ion Rațiu ne-a declarat că, înainte de a răspunde, s-a adresat Ministerului Apărării Naționale, care, prin intermediul lui Mircea Pașcu (secretar de stat, șeful Departamentului pentru politica de apărare și relații internaționale), a oferit soluția de a răspunde în felul acesta, fără un angajament precis înainte de începerea negocierilor. Care este totuși poziția oficialităților de la București? Ne-am adresat, așadar, instituțiilor în măsură să dea un răspuns: Președinția României, Ministerul Apărării Naționale, Ministerul Afacerilor Externe, dar și comisiile parlamentare de specialitate. Am pus încă o dată aceleași întrebări și domnului Ion Rațiu.

TRAIAN CHEBELEU

Portător de cuvânt al Președinției României

1-2. Da.

3. Din punct de vedere politic, principiul este acceptat, înțelegând că este vorba de trupe aparținând statelor membre ale NATO. Există, desigur, prevederea legală care cere aprobarea expresă a Parlamentului pentru asemenea situații. În condiții normale, nu văd probleme ca eventuale solicitări formulate de Guvern să fie acceptate de Parlament.

4. Nu.

5. Orice primire selectivă, indiferent de criterii, a țărilor din Europa centrală în NATO va avea ca efect apariția de noi tensiuni și amenințări potențiale la adresa păcii și securității în regiune, fiind astfel contraproductivă. Abordarea realistă și care servește cu adevărat întăririi securității în regiune și în Europa în ansamblu este admiterea în bloc a acestor țări - Bulgaria, Cehia, Polonia, România, Slovacia, Ungaria - atunci când acestea vor îndeplini, în linii generale, criteriile de admitere ce vor fi stabilite de Alianța Nord-Atlantică.

6. De luat în seamă și de explicat lipsa de temelie a eventualelor temeri care ar putea inspira această opoziție. Pe fond, ea este nerelevantă.

7. Instituțiile internaționale cu atribuții în domenii legate de securitatea internațională la care România participă sînt: ONU, OSCE și UEO. Nu sînt incompatibilități de nici un fel între participarea la aceste organizații și calitatea de membru cu drepturi depline în NATO.

ALEXANDRU-RADU

TIMOFTE

Președintele Comisiei pentru apărare, ordine publică și siguranță națională a Senatului

1-2. Da.

3. Da.

4. Nu. Fiindcă am deveni țintă pentru alte arme nucleare ce ar dori să lovească armele nucleare existente pe teritoriul nostru.

5. Dacă e să mă refer la orarul propus de Karsten Voigt, mi se pare un orar forțat, prea strîns, și nu cred că poate fi realizat, deși noi așa am dori (mai ales în legătură cu aderarea României la NATO). Mi se pare foarte strîns în sensul că s-a dorit să nu se depășească anul 2000 și fiindcă acele criterii care urmează a fi stabilite necesită - zic eu - citeva luni pentru a fi puse pe hîrtie, după care un timp de un an, poate și mai mult, pentru a

fi verificat în teren cum sînt aplicate. Mai mult, unele dintre aceste criterii pot să ceară o perioadă mult mai mare de timp, atunci cînd e vorba de cel care să fie integrat în NATO.

Aceasta mă face să cred că în jurul anului 2005 am putea vorbi de o largire efectivă a NATO. Dar nu înseamnă că nu vrem ca această largire să aibă loc cît mai devreme.

6. Opoziția aceasta este destul de disperată. Am constatat că în cadrul aceleiași delegații a unei țări membre NATO, punctele de vedere sînt complet diferite. Unii sînt de o vehemență legată din comun în a susține intrarea României în NATO, alții, în cadrul aceleiași delegații, cu aceeași vehemență, susțin neaderarea României. Alte puncte de vedere s-ar materializa în faptul că delegații întregi, cum este delegația Germaniei, sînt pentru intrarea României în NATO, iar altele - și nu vrem să dau un exemplu aici - sînt cu totul împotriva. Această dispersare a punctelor de vedere mi se pare o urmare a faptului că nu este bine cunoscută în afară intenția de aderare a României. Mediatizarea și activitatea diplomatică nu au fost pe măsura dorinței noastre de a intra în NATO.

7. Aș pune pe primul plan relația Ministerului Apărării Naționale, care a luat-o cu mult înaintea relațiilor politice, economice, diplomatice pentru aderarea la NATO. Ministerul Apărării Naționale este recunoscut chiar de SUA (Pentagonul, în speță) vizavi de buna colaborare de care dă dovadă. Ministerul de Interne s-a implicat destul de bine în problema crimei organizate - un punct deosebit de sensibil în cadrul aderării României la NATO - și a colaborat cu Interpolul. Alte structuri ar mai fi Uniunea Europeană, Consiliul Europei, care pot și trebuie să contribuie la sprijinirea efortului de aderare la NATO. Consider aderarea la NATO virful pretențiilor României în a se alinia acestor structuri europene și euro-atlantice.

PETRE ROMAN

Președintele Comisiei pentru apărare, ordine publică și siguranță națională a Camerei deputaților

1-2. Da.

3. Da. În cazul formării unei baze militare NATO.

4. Nu e cazul.

5. Încă nu există.

6. Inacceptabilă.

7. În primul rînd cele ale țărilor membre NATO și apoi ale țărilor ce aspiră a deveni, ca și România, membre NATO.

SERGIU NICOLAESCU

Președintele Comisiei pentru politică externă a Senatului

1-2. În fața României sînt două variante: ori intrăm în structurile europene, inclusiv NATO (variantă care are riscurile ei, deoarece intrarea în NATO presupune renunțarea la o anumită suveranitate), ori intrăm în coalitația structură, care ar putea fi cea care ține locul fostului Pact de la Varșovia. Ar mai exista și o a treia variantă - să acceptăm ideea de sandviș, care ar fi, bineînțeles, o catastrofă.

În ceea ce mă privește, consider că noi, ca structură, cultură, mentalitate, sîntem europeni. În condițiile acestea, sînt de părere că trebuie să facem anumite concesii și să încercăm varianta Intli.

3. Nici nu se poate altfel, pentru că noi nu sîntem Franța. Am făcut treaba aceasta în Pactul de la Varșovia, cînd noi am impus anumite condiții, și situația aceasta ne-a

transformat într-un fel de Cenușăreasă. Nu putem să facem același lucru și dincolo.

4. Nu cred că cineva va pune problema aceasta. E o problemă falsă. Nimeni nu are nevoie să amplaseze arme nucleare pe teritoriul României.

5. Nu am ce comenta.

6. Mai exact, vă referiți la opoziția Uniunii Sovietice și a Ungariei, nu? Să fim mai direcți! Reținerea Uniunii Sovietice o înțeleg perfect. Înainte au existat două sisteme: Pactul de la Varșovia și NATO. În momentul în care Pactul de la Varșovia nu mai există, ar fi normal ca NATO să nu mai existe.

În privința Ungariei, este firesc să se opună, așa cum este firesc să-și și dorească să intrăm în NATO. Noua mentalitate europeană le convine ungarilor, pentru că ei sînt cei avantați de noua concepție europeană a minorităților. Deci, într-un fel sau altul, ei sînt avantați de ambele situații.

7. Nu cred că în momentul de față există vreun stat care să ne în apărarea în mod special. Dimpotrivă, cred că imaginea României creată în ultimii ani a fost și ne este defavorabilă. Mulți dintre politicienii români s-au dus peste hotare și ne-au

creat o imagine defavorabilă. Din cauza acestei imagini defavorabile, noi nu avem aliați.

ION RAȚIU

Președintele Delegației parlamentare a României la NATO

1. Da. Vom face efortul să îndeplinim toate condițiile pentru integrarea noastră în NATO.

2. Absolut da.

3. Cred că acest lucru nu putem să-l facem în situația actuală. Este o problemă delicată. Din moment ce am semnat Tratatul de neproliferare a armelor nucleare, cred că această chestiune trebuie dezbătută și trebuie luată o decizie la nivel guvernamental, care să fie apoi supusă Parlamentului.

4. De la început am spus că dorim ca Parteneriatul pentru Pace să fie aplicat corect, obiectiv, *stricto sensu*. Aceasta înseamnă ca răspunderea să cadă în întregime pe umerii petiționarului. Țara care vrea să intre în NATO trebuie să dovedească faptul că îndeplinește condițiile cerute - și aceasta să fie singurul criteriu care să contoze. Noi nu acceptăm ideea că țările de la Vișegrad, oricare ar fi lobby-ul pe care îl fac și influența pe care o au, chiar dacă în mod obiectiv s-ar putea demonstra că ele sînt mai avansate în ceea ce privește democratizarea, să intre separat, într-o primă tranșă. Noi rămînem pe poziția că dorim intrarea simultană a tuturor țărilor care vor să se califice, cu specificarea că Parteneriatul pentru Pace pune răspunderea de a demonstra în ce măsură sîntem acceptabili pe umerii fiecărei țări petiționare.

Dacă nu intrăm în această primă tranșă, viitorul ne este defavorabil. Țările care vor intra vor face un progres spectacular spre democrație, spre ridicarea nivelului de trai - și noi vom pierde de două ori. În primul rînd pentru că nu vom beneficia de aceste avantaje, în al doilea rînd vom pierde prin comparație cu ele. De aceea, găsesc esențial să intrăm împreună.

5. A existat o opoziție din partea Moscovei față de integrarea tuturor țărilor din Europa Centrală și de Est. Poziția Moscovei a fost oscilantă - ba erau pentru, ba erau contra. Cred că Moscova va căuta și mai departe, pentru că este într-un proces de restabilire, de reafirmare a sa ca o mare putere, să aibă cît mai multe state clienți în zona ei de influență. Moscova ar dori ca nu numai Ucraina, Moldova și alte țări din Europa Răsăriteană să rămînă în afara NATO, dar cu siguranță și România.

6. Pentru moment nu avem legături de securitate cu Moscova - și nu văd nici o altă posibilă alternativă, nici un fel de alt centru care ar putea să ofere securitate României, în afară de NATO.

A consemnat Cezar Paul-Bădescu

NOTA REDACȚIEI

Fină la închiderea ediției, nu am primit răspunsurile Ministerului Apărării Naționale și Ministerului Afacerilor Externe.

Pagini realizate de OANA ARMEANU

Important

Vi anunțăm pe cititorii noștri că luni 3 iulie a.c. revista „22” împreună cu Tele 7abc va realiza o emisiune pe tema integrării României în NATO

Problema Serviciului de Informații Externe

Spionajul românesc era un sistem binar sofisticat

După fuga lui Pacepa, în 1978, Direcția de Informații Externe a DSS a fost restructurată radical, sub noua denumire a Centrului de Informații Externe (UM 0544). Divizia de Contrainformații Externe (V 3) s-a transformat în UM 0195 și a fost însărcinată, prioritar, cu ordinul de suprămă a generalului trădător, cooperind cu serviciile de spionaj (Muhabarar) ale lui Yasser Arafat și Moamer el Gaddafi. Planul de lichidare a lui Pacepa l-a cooptat, în 1980, într-o funcție-cheie, pe maiorul DIE Ioan Stan, fost consul la ambasada RSR din Tokyo, între anii 1974-1980. Ca și Securitatea internă, și Centrul de Informații Externe (CIE) era tot un sistem binar, însă mult mai sofisticat, combinând o componentă acoperită în diplomatie, deci beneficiind de imunitate, și una ilegală, prin personalul din agențiile economice, de turism, biserică sau consule, servele din emigrație. La revoluție, efectivele CIE totalizau 1.059 de cadre, din care 715 ofițeri și 111 subofițeri; UM 0195 (unitate autonomă) totaliza 451 cadre, din care 386 ofițeri și 42 subofițeri; ICE Dumărea (unitate autonomă) totaliza 137 cadre, din care 115 ofițeri și 10 subofițeri (informațiile provin de la Marele Stat Major al MAPN). Oculta CIE, care controla MAE, MCE, Agerpres, Camera de Comerț Exterior, Direcția Generală a Vămirilor, TAROM și NAVROM, număra, pe puțin, 2.500 de cadre. Practic, toate marile întreprinderi de comerț exterior, începând cu Terra, Metalimportexport, Mineralimport, Prodeport etc., erau sub controlul DIE. (În 1985, în Centrul MCE și la reprezentanțele economice ale RSR activau 595 ofițeri legali, ilegali și deplin conspirați, plus încă vreo 1.300 colaboratori.) Implicațiile Securității interne la revoluție au făcut ca subiectul serviciului de spionaj al lui Ceaușescu să treacă într-un plan secund și doar un ochi expert putea să surprindă că, începând din ianuarie 1990, spre țară se retrăgeau diverși specialiști din rețeaua comerțului exterior, mai puțin conspirați, probabil, cît și anumite categorii de emigranți sau chiar diplomați.

Schimbările în centrul spionajului românesc, rebotezat SIE, au fost extrem de lente. SIE nu are nici în ziua de astăzi o lege proprie de funcționare, iar bugetele alocate instituției sînt secrete. Există indicii că personalul din sectoarele speciale ale fostei DIE/CIE (Brigada Emigrație sau Brigada U - de activități ilegale) nu și-ar fi schimbat nici comportamentul și nici stilul de lucru, după 1989. Pare însă imposibil de susținut faptul că Brigada SD (spionaj tehnic) să mai execute comenzi pentru KGB, așa cum s-a întîmplat pe vremea lui Ceaușescu. Soarta celor trei servicii ultrasecrete din fosta DIE este necunoscută: Serviciul X, care se ocupa de mișcările pacifiste occidentale și acoperirea acțiunilor teroriste comune cu cele ale OEP; Grupul V - aripa ilegală a Gărzii de Fier, care a pus la cale cî-

teva asasinate în SUA și Canada; Grupul Z, care activa în Berlinul de Est, sub comanda Spetbiuro (Biroul special) al PGU (Direcția I Generală de Informații Externe a KGB), și se ocupa de suprimarea disidenților și opozanților din emigrație. Cu toate animozitățile dintre Ceaușescu și Kremlin, aceste forme de colaborare cu KGB au funcționat fără întrerupere, pînă în 1989, în baza unor obligații contractuale, în cadrul Tratatului de la Varșovia.

Rețeaua Caraman

Autoritatea instalată în urma evenimentelor din decembrie 1989 îl va numi în fruntea SIE, după un intermisiu de două luni, pe controversatul general Mihai Caraman. Portretul creatorului celei rețele de spionaj care îi poartă numele a fost surprins de Thierry Wolton („KGB-ul în Franța”) și de Pacepa („Moștenirea Kremlinului”). Recrutat de Securitate în 1952, Caraman a fost format apoi timp de 6

ani în școala de spionaj românească. În 1958 este trimis la Paris, ca prim secretar și consilier comercial al ambasadei. Între 1960-1969, Caraman va crea o vastă rețea de spionaj, aflată sub controlul total al KGB, recrutind funcționari NATO, de la Banca Mondială, din Quai d'Orsay, Organizația de Cooperare și Dezvoltare Economică, Ministerul Economiei și Finanțelor, François Rousilhe, documentarist în Biroul de Ordine al NATO, li va furniza lui Caraman 60 de dosare, din care 16 cosmice, privind situația bugetelor militare ale țărilor membre ale Alianței Nord-Atlantice, logistica organizației pe timp de pace și război, sistemul de alarmă al NATO. Cînd, la 16 octombrie 1967, serviciile NATO se vor muta la Bruxelles, rețeaua va fi preluată, din prudență, de unul din adjuncții lui Caraman, Ion Tomescu (Jean) și de secretarul II al ambasadei, Victor Dorobanțu (Vitea), locotenent DIE. Totul va funcționa impecabil pînă în 1969, cînd Ion Iacobescu - oficial al treilea secretar al misiunii române la UNESCO, în realitate căpitan DIE și adjuncț al lui Caraman - va cere azil politic la ambasada Marii Britanii de la Paris. Întă depozitia lui Iacobescu, susținută în fața oficialităților britanice și franceze: „Noi trebuia să servim cu prioritate KGB. Să ne infiltrăm și să pătrundem în locul său în instituțiile pe care ni le desemnase (...) clasificind informațiile culese, comunicîndu-le cu prioritate URSS” (Thierry Wolton, „KGB-ul în Franța”, Ed. Humanitas, București, 1992, pag.

134). Caraman și-a început colaborarea cu PGU în 1962, în timp ce era rezident la Paris. Planurile de perspectivă ale Alianței Nord-Atlantice furnizate sovieticilor erau atît de importante, încît Taras Bulba (numele de cod KGB al lui Caraman) va beneficia de asistența unui consilier operativ KGB, Vladimir Arhipov. În 1963, Caraman îl va prelua în legătură, la sugestia sovieticilor, pe colonelul turc Nahit Imre, recrutat de DIE la Ankara și transferat ca director financiar adjuncț al Alianței Nord-Atlantice. Începînd din anii '70, Caraman a fost urmărit de UM 0920/A, ca, în 1978, pe cînd era deja general-maior și șef al Direcției de Contrainformații a DIE, să fie reactivat de PGU. Generalul Gheorghe Moga, șeful Direcției III Contraspionaj, i-a prezentat lui Ceaușescu probe concrete despre relațiile fostului spion cu sovieticii: Caraman va fi transferat într-un post inofensiv, la Inspectoratul de Securitate al Municipiului București.

Schimbarea la față a DIE

Firește, după 1989, SIE s-a străduit să-și cosmetizeze imaginea în exterior, după ce DIE/CIE a reușit să o compromită pe cea a României timp de 4 decenii. Vasile Angelescu, unul dintre adjuncții lui Caraman după 1990, și reactivat o dată cu redutabilul spion de noile autorități, a anunțat pe un canal diplomatic că SIE ar fi abandonat întreaga rețea de ilegali din străinătate, ceea ce este din start o enormitate, întrucît ilegali sînt ca și inexistenți. Pare greu de crezut că SIE era gata să recunoască tacit greșelile vechii DIE, printre altele și aceea a demantelării Alianței Nord-Atlantice în favoarea KGB. Cine este Vasile Angelescu? Fost ofițer de Securitate la Canal, Angelescu va fi trimis la școala de spionaj a KGB, după care este încadrat în DIE. Ca subaltern al lui Pacepa, a activat timp de 9 ani în Austria, acoperit ca funcționar al Agenției Economice Române de la Viena. Aici a coordonat Operațiunea M („moștenirea”), care a precedat operațiunile valutare speciale controlate de Marin Ceaușescu. Fiind surprins de contraspionaj în timp ce furniza informații unui ofițer PGU, Angelescu este rechemat în țară și ținut departe de funcțiile de decizie și de sursele de informații, pînă în 1989. Pentru a achiziționa și mai multă credibilitate în exterior, SIE va ceda vechea școală a spionajului românesc de la Brănești noii USPP. Un asemenea gest nu poate fi decît unul pur propagandistic. Celelalte mișcări conjuncturale, ținînd mai mult de schimbarea unor

decoruri decît a rolurilor în sine, vor duce, de exemplu, la desființarea UM 0195 și la contopirea acesteia cu SIE. Totodată, un număr apreciabil de ofițeri din fosta DIE/CIE a intrat în schema SRL ICE Dumărea a fost cedată Ministerului de Interne și a intrat în componența regiei Autonome a Ministerului de Interne - Dacia, sub numele societății Comices. Toate acestea, în timp ce 80% din personalul ambasadelor și peste 60% din cel al MAE și MCE a rămas neschimbat de pe vremea lui Ceaușescu. Pacepa relatează că în februarie 1990 și-a dat seama că vechii spioni lucrau din plin pentru noii stăpîni de la București, în clipa în care *Tribuna României*, o gazetă editată de DIE pentru emigrație, a reapărut, după o întrerupere de numai o lună, sub noua denumire *Curierul Românesc*. În timpul puciului de la Moscova din vara anului 1991, pus la cale de poliția secretă sovietică, autoritățile de la București n-au schițat nici o reacție de condamnare a KGB, așteptînd să vadă cum vor evolua lucrurile, fapt care a creat o imagine dezastruoasă a României pe plan extern. Și poate deloc întîmplător, imediat după vizita la București a secretarului general al NATO, Manfred Woerner, Caraman va fi trecut, în aflișaj, în rezervă. Cel care a adus prejudicii incalculabile Organizației Nord-Atlantice, prin furnizarea unor informații militare KGB, părăsea scena lipsit de fală și în același timp cu omologul său sovietic, generalul Krucikov. În schimb, sentința de condamnare la moarte a lui Pacepa a rămas valabilă și astăzi. Într-un interviu acordat publicației maghiare *Magyar Hirlap*, la 15 martie 1992, V. Măgureanu a afirmat: „Pacepa a expus, sau descoperit, o bună parte a rețelelor noastre domestice și externe care erau importante pentru securitatea noastră națională, nu pentru regimul lui Ceaușescu. Azi îl privim pe Pacepa ca pe o persoană a cărei activitate a provocat serioase daune intereselor românești”. Opinia directorului SRI riscă să cîntărească cît o piatră de moară în perspectiva integrării României în structurile Nord-Atlantice, pentru simplul fapt că dl. Măgureanu pare să fi uitat că DIE a luptat din răspuneri împotriva emigrației românești, pe de o parte, iar pe de alta a furnizat informațiile militare, sau achiziționate prin furtul de tehnologie, KGB-ului.

CORNEL IVANCIUC

Autorul își asumă întreaga responsabilitate pentru cele consemnate în serialul publicat în revista „22”.

Un dușman al singurătății

Fără anestezie - invitatul săptămîinii în dialog cu directorul postului Radio Tinerama, Cornel Ciomăzga (sîmbătă, ora 18.00)

Drumul către casă - emisiune cuprînzînd informații din viața Capitalei - coordonator Diana Ioan (de luni pînă vineri, ora 15.00)
Rockada mare - realizator Florian Pittis (marți, ora 22.00)
Cîntărește cheală - lumea teatrului; noutăți, interviuri, analize - realizator Alin Gălbănescu (miercuri, ora 17.15)
Turnul de veghe - Dezbateri cu lumea presei asupra principalelor probleme ale momentului - realizator, directorul postului Radio Tinerama, Cornel Ciomăzga (vineri, ora 18.00)
Căutările model - lumea model; perioade, stiluri, manechine - realizator Alin Gălbănescu (vineri, ora 21.15)

Matei Călinescu despre o carte-manifest: Adrian Marino, Pentru Europa (1995)

Încotro trebuie să ne îndreptăm, cultural vorbind, noi, românii?

Recenta carte a lui Adrian Marino, *Pentru Europa* (Iasi: Polirom, 1995), se așază într-o bogată tradiție reflexivă, ideologic-doctrinară și polemică în cultura română modernă. Printre întrebările fondatoare ale acestei tradiții sînt: încotro trebuie să ne îndreptăm, cultural vorbind, noi, românii? Spre Vest sau spre Est? Să tindem spre Europa și spiritul european citadin sau, dimpotrivă, spre menținerea identității noastre primordiale țărănești, rurale, antimoderne? Să luăm în seamă îndemnul social-politic al ortodoxiei răsăritene, moștenitoare a Bizanțului, sau să ne ridicăm împotriva imixtiunii religiei în viața politică și culturală curentă (recunoscînd totodată libera practică a tuturor religiilor și cultelor)? Ce modele să urmărim sau să emulăm? Ce scară de valori să adoptăm? Și unde să ne plasăm pe noi înșine pe această scară de valori?

Marino, preocupat mai ales de problema difuziunii culturii române în lume, schițează un istoric lucid al acestei mari dezbateri, descriind pozițiile-cheie:

(1) Cea dintîi e concepția naționalistă conservatoare, de dreapta, antimodernă, împinsă uneori pînă la reacționism sau, în perioada interbelică, pînă la revoluționismul mesianic. La început, Maiorescu, conservator moderat, propune respingerea „formelor fără fond”, a importurilor de instituții și idei liberale din străinătate, ostile tradițiilor naționale; mai târziu, un Nae Ionescu, înainte de conversiunea legionară, recomandă izolaționismul cultural și social, autarhia totală, statul țărănesc; cam din aceeași perioadă datînză statul etnocratic propus de Nichifor Crainic, xenofobia, antisemitismul „clasic” al lui A.C. Cuza; finalmente, în anii treizeci, apare la dreapta cultul iraționalului, misticismul pătrunde în politică, e exaltată o etică a jertfei și a morții pentru „resurrecția națională”, se crede în formarea unui „om nou” și tînărul Cioran din *Schimbarul la fătă* a României (1936) recomandă soluția unui colectivism național „delirant”, „intolerant”, „eroic”, „imperialist” — fie și doar la nivel balcanic. Această dreapta, cum vom vedea, e departe de a se fi epuizat ca ideologie.

(2) Cea de-a doua poziție-cheie o reprezintă stînga, mai puțin stînga democratică cît extrema stînga, cu ale cărei directive românii s-au familiarizat în cei 45 de ani de comunism, și care are unele puncte comune cu extrema dreapta, mai cu seamă în programul său negativ, antidemocratic, antiparlamentar, antiparlamentar, antiindividualist. Pe plan pozitiv, stînga propune etatismul, colectivismul, centralismul, naționalizarea mijloacelor de producție și planificarea economică, cenzura ideologică, ateismul militant și, în timp de criză, „național-comunismul”.

(3) În sfîrșit, poziția liberală-centristă, cu care se identifică autorul, dificilă și esențial fragilă azi pentru că i se opun simultan ambele extreme.

Această din urmă poziție, descinzînd din liberalismul occidentalizat al revoluționarilor de la 1848, e deschis proeuropeană, sincronizată în linia lui Eugen Lovinescu, democratică,

pluralistă, individualistă. Ea se bazează pe credința că progresul e posibil, că formele — europene — spre care aspiră liberalismul centrist au capacitatea de a-și genera în timp un fond adecuat situației sociale și morale a României, că realizarea unei sinteze între valorile „cosmopolite” ale Occidentului și valorile implicite identității românești e posibilă și de dorit.

„A fi în același timp «român» și «european»”

Soluția culturală (dar în ultimă instanță politică) propusă de Marino încă de la începutul cărții, și care devine pe parcursul ei tot mai convingătoare, e următoarea: „A fi în același timp «român» și «european», în toate domeniile de activitate, și cu toată convingerea și energia” (p. 6). Aparența de simplitate e înșelătoare: numai citind cartea de la un capăt la altul ne putem da seama de dificultățile teoretice și practice pe care le întîmpină o astfel de concepție în România de azi, combătută de o dreaptă renăscută în condițiile postcomunismului și de reprezentanți ai unei extreme stînga falimentare, gata să-și însușească demagogia naționalismului dreptei, în formele lui populiste, spre a păstra controlul asupra frîurilor puterii. Rezultatul e ceea ce aș numi o cultură a lui „Pseudo” cu P mare, extraordinară de primejdioasă, pentru că incurajează nu numai confuzia ideologică și corupția la toate nivelele, dar și prelungea subterană (structurală) a noiei influențe rusești, ale cărei începuturi în România sînt mai vechi dar care a devenit activă după 1944-45. În mod aparent paradoxal, național-comunismul ceagist ar fi fost imposibil fără ea.

Singurul antidot împotriva influenței rusești și a conexiunilor ei toxice, subliniază Marino, este „întrarea în Europa”, adoptarea unui cadru de referință european, însușirea unui mod de gîndire european. Numai o astfel de orientare poate promite, la capătul unui proces lung și presărat cu tot felul de obstacole, depășirea atît a complexelor de inferioritate, cît și a celor de superioritate (acestea se condiționează de fapt reciproc) de care suferă cultura română actuală, precum și a logicii resentimentare antioctidentale care e principala moștenire a influenței ruso-bizantine.

O cultură e majoră atunci cînd își pune toate problemele majore ale culturii

Evident, România e o națiune mică (mijlocie în colțul de Europă în care e plasată geografic), dar mici sînt și multe alte națiuni europene (țările scandinave — Norvegia, Danemarca, Suedia, Finlanda — sau Olanda, Belgia și altele), care nu suferă în mod vizibil de complexe amintite și care nu trăiesc, dacă nu mă înșel, cioraniana „tragedie a culturilor mici”. Una din lecțiile Europei de altfel e și aceea despre caracterul relativ și adeseori iluzoriu al distincției între culturi majore și minore. O cultură așa-zis majoră poate deveni provincială și deci minoră (cînd se închide în sine, cînd ignoră contribuțiile altor culturi, cînd devine autosatisfăcută, cînd

abandonează dialogul: vezi cazul provincialismului agresiv al culturii germane naziste sau pe acel al culturii ruse, atît de creatoare înainte de 1917, devenită atît de sterilă în deceniile „realismului socialist”), după cum o cultură așa-zis minoră poate fi complet neprovincială, deschisă, receptivă, creatoare.

Odată, Tudor Vianu propunea ideea că o cultură (indiferent de mărimea ei în sens pur cantitativ) e majoră atunci cînd își pune toate problemele majore ale culturii — problemele cunoașterii universului și ale existenței sociale și individuale, problemele valorilor religioase, etice sau estetice, străduindu-se să le găsească soluții proprii. Cultura română interbelică, sugera Vianu, era pe cale de a deveni o cultură majoră în acest sens (în ciuda, aș adăuga eu, acutelor conflicte ideologice și a succesiunii mișcărilor de extremă dreapta în contextul internațional al venirii la putere a fascismului în Italia și apoi în Germania). Și, desigur, în ciuda faptului că era puțin — sau aproape deloc — cunoscută în străinătate.

Poziția lui Vianu nu-i substanțial deosebită de aceea a lui G. Călinescu, așa cum e rezumat Marino în cartea sa. Călinescu opera o separare explicită între funcționalitatea internă a unei culturi (menită să medieze contactul unei națiuni cu „universul” sau „absolutul”) și „chestiunea răspîndirii”, care „e de ordin secundar și extensiv și depinde numai de legile difuziunii”. Marino respinge această separare cu următoarele argumente, care merită să fie analizate atent. El scrie: „Este un punct de vedere total metafizic, ontologic, azi integral anacronic, depășit. Am intrat în epoca «literaturii universale», în care valorile circulă peste tot și în toate sensurile. Treptat, treptat se formează un canon și o ierarhie universală de valori literare (...) Cu o astfel de mentalitate, literatura română — fie ea și «absolută» și «universală» în conștiința noastră — n-ar mai avea nicio dată în lume. Ar aștepta, în zadar, ca cineva, cîndva, s-o «descopere», din întîmplare, așa cum s-au descoperit fregțele preistorice din peștera Altamira” (pp. 63-64). Optimismul combativ al lui Adrian Marino e aproape contagios, și asta adaugă farmecului lecturii acestei cărți pasionate și pasionante.

Cum pot intra valori literare românești în canonul universal

Nu mă pot împiedica totuși să constat că el prezintă o situație idealizată a culturii occidentale contemporane. E oare adevărat că în această cultură „valorile circulă peste tot și în toate sensurile” (sublinierile mele)? Mă voi rezuma la discutarea, foarte pe scurt, a chestiunii canonului universal. Marino însuși e conștient de „bătălia” canonului care se dă în cercurile universitare cu aplecări teoretice din Occident, mai ales din Statele Unite. E vorba de o critică a însăși ideii de canonicitate (care ar reprezenta o impoziție represivă, „hegemonică” a culturii „oficiale”, denunțată de noii radicali, cu argumente neomarxiste, în speță gramsciene). Sînt la fel de sceptic ca și Marino în legătură cu succesul campaniei anticanonice a acestor radicali care reprezintă, în definitiv, o modă intelectuală, trecătoare ca toate modelele (dar și, tot ca modele care se învechesc, cu posibilități de revenire). (Acum douăzeci de ani, această modă neomarxistă și neanarhistă era în floare la Paris.) Un canon format pe baza selecției cărților de către cititori și mai ales de către cei care recitează (teoria mea e că faptul relecturii e semnul principal al „elasticității” sau al canonicității, chiar în genurile populare sau minore) va continua să existe și să se îmbogățească. Dar nu fără serioase piedici. Dugmanii reali ai canonului literar

sînt doi, unul ușor de ghicit, și desigur neignorat de Marino: așa-numita cultură de masă sau de consum, care invadează piața literară cu produsele ei ieftine (din toate punctele de vedere) și extraordinar de abundente: kitsch, pornografie, sentimentalism, evaziune. Mulți oameni care ar citi altfel literatură „bună” ca să-și treacă timpul, vor prefera literatura aceasta mai modestă, mai imediat relaxantă. Cel de-al doilea dușman, mai paradoxal, e rareori discutat, deși el face problematică circulația valorilor literare înalte în toate sensurile. E vorba de mulțimea cărților care ar merita să intre în canon, dar pentru lectura cărora lipsește timpul sau ocazia fericită. În ultimele două, trei secole au apărut, în ritm crescînd, mai multe capodopere decît poate asimila un canon, oricît de generos, definit de preferințele cititorilor sau ale recititorilor exigenți dintr-un spațiu cultural definit. E un fenomen nou, un fel de „suprasaturație” de valori. Una din consecințele lui e un fel de rezistență față de valori care vin din lumi mai puțin cunoscute și care, pentru a fi înțelese și asimilate, presupun o familiarizare laborioasă cu aolea lumi. Literaturile scrise în limbi de mică circulație (care mai au de trecut și obstacolul dificil al traducerii) au, în această privință, un dezavantaj clar.

Astfel de piedici obiective pot fi de fapt stimulante. Sînt într-un tot de acord cu Adrian Marino că trebuie să luptăm pentru a impune în Europa valorile literare românești — poate nu atît ale „literaturii române” în ansamblul ei (oare noi cunoaștem în ansamblul lor literatura norvegiană, daneză, olandeză, suedeză, cehă, poloneză, maghiară etc.), cît ale operelor literare române care ar merita să figureze în canonul universal. Cum putem ști care sînt aceste opere? Unul din indicii e pasiunea pe care o pot genera ele cînd sînt citite de scriitorii cunoscuți sau chiar celebri. Cînd un scriitor ca Eugen Ionescu „rescrie” în opera lui franceză fragmente din Caragiale și Urmasii, ba chiar traduce din scrierile lor, posibilitatea ca acești autori să intre în canonul universal e certificată. (Dar cazul lui Pavel Dan, tradus în franceză chiar de Eugen Ionescu în 1945, și rămas fără ecou, e menit să pună pe gînduri; nu-i mai puțin adevărat că, pe drept sau pe nedrept, Pavel Dan nu-i astăzi prea cunoscut nici măcar în România.) Un Tristan Tzara sau mai recent un Gherasim Luca (exaltat de Deleuze și Guattari în postfața la *L'Anti-Oedipe*) pot genera un interes critic pentru traiectoriile avangardei românești.

Circulația personajelor, ideilor și textelor poate juca un rol enorm. Evident, intelectualul străin care vizitează România (poate un tînăr care va deveni un scriitor important), trebuie să aibă posibilitatea de a se informa despre cultura română, înainte de a descoperi o operă, fie și într-o traducere imperfectă, a cărei lectură l-ar putea marca. De aici necesitatea, desigur, ca Marino vorbește cu atîtă justificată urgență, nu numai a traducerilor, dar și a unor instrumente de studiu în limbi de mare circulație, lucrări de sinteză, dicționare literare, participări românești la istorii literare europene și antologii literare internaționale etc. Cît de important poate fi elementul personal, relația amicală dintre scriitorul sau criticul român și colegii din străinătate, reiese din multe pasaje, cum ar fi cel de la pagina 88, despre o colaborare româno-belgiană la un mai vast proiect al unei antologii a literaturilor europene, în urma intervenției personale a autorului.

Inițiative personale bazate pe afinități electivă, în condiții de deschidere culturală, sînt infinit mai importante decît „ministerele”, organizațiile „oficiale”, „atașații”, conferințele cu scriitori din diaspora sau alte mecanisme de acest fel (care în Occident sînt doar birocratice și ineficiente).

(Continuare în pagina 14)

MIHAI ȘORA

Emil Cioran, sau deschiderea către Celălalt

Moartea lui Emil Cioran încheie ciclul început de Mircea Vulcănescu și Mihail Sebastian (dispariți dintre noi la zădărnici existenți) și continuat de Petru Comarnescu și Mircea Eliade, de Constantin Noica, Stéphane Lupasco și Eugène Ionesco. O dată cu el, intră în amintirea noastră cea bună întreaga strălucită generație care – în deceniul al patrulea al acestui secol – a imprimat culturii române un ritm necunoscut până atunci, reușind mai apoi să amulga lumii întreaga mirare admirativă în fața unor opere însoțite și în același timp perfect încheiate, luând în răspăr obișnuitele de gândire și reflexe culturale chiar și ale elitelor vremii, dar dinde de gândit, ba chiar impunându-se admirativ acestora, datorită desigur adâncimii în care li se înrădăcinau temeiurile, dar și coerenței desăvârșite a alcătuirii lor.

Patru au fost numele care s-au impus pe mapamond prin opera lor: Lupasco și Eliade, Ionesco și Cioran. Iar pe fondul acestui patrulea al creatorilor de întrușipări spirituale, care întrețineau relații de reciprocă deschidere înțelegătoare și de comunicare cordială, iese în evidență triunghiul prieteniei indefectibile: Ionesco-Eliade-Cioran, în care Eliade constituia desigur intermitentul virf prezent-absent, virful de peste mări și țări, dar a cărui bază de nădejde o forma, fără doar și poate, proximitatea în spațiu a celor doi parizieni impenitenți: Ionesco și Cioran.

Despre virtuțile prieteniei la Cioran și despre capacitatea sa de a se dăruia vreau să vorbesc astăzi, la despărțirea sufletului său de trup și la inaugurarea memoriei noastre recunoscătoare față de ființarea și de rodirea lui în lume.

Nu vreau eluși de puțin să despart tranșant fronda autorului nocturn de amenitatea, de bunăvoința și de spiritul preventor al omului diurn. Căci autorul și omul fac bloc în cazul lui Cioran. Dar acest bloc e supus unei tensiuni extreme, legând polul noaptea al singurătății fără de leac, al abandonului și al disperării blasfematorii de acela, cu totul neașteptat, al mișirii Transcendenței, sub înfățișarea, oricât de insignifiantă ar fi ea, a Celuilalt: a semenului, a aproapei. Într-adevăr, de îndată ce îi apare semenul, de îndată ce îi apare aproapele, noaptea lui Cioran se disipează cu fantomele ei cu tot, rămânând din ea doar farmecul impalpabil al unor paradoxuri atât de bine echilibrate pe muchie de cuțit încât nimic nu le dislocă din această mirabilă poziție. În fond, ceea ce face Cioran prin scrisul său este să ne scoată din țigini și din obișnuințele de gândire, pentru a ne trezi la mimica noastră și a ne permite astfel să ne înșurubăm mai bine în punctul zero al propriei noastre condiții, în vederea unei edificări pe teren ferm a noastră de către noi înșine. Asta face Cioran prin scrisul său, alcătuit din afirmații și din negații fără rabat: da, da; nu, nu. Exact ca în Evanghelie. Dar, tot ca în Evanghelie, ne și sare în ajutor când ne aflăm în fața lui.

Pentru a nu teoretiza ceea ce am de spus, voi invoca o amintire care confirmă toate întâlnirile mele cu Cioran de la începutul anilor patruzeci până la ultima întâlnire, de acum câțiva ani. Le confirmă și le înconunează.

În 1971, filozoful francez Gabriel Marcel, proaspăt laureat al premiului Erasmus, concretizat într-o respectabilă sumă de bani olandezi, a convertit respectivii guldeni într-un număr de burse acordate intelectualilor din Estul comunist care nu-și pusese gândirea și scrisul în slujba ideologiei oficiale. Împlinirea a făcut ca una din acele burse să-mi revină mie, iar Cioran aflase – sau știa din capul locului? – acest lucru, sau poate tocmai el îl prilejuise. Nu știu. Fapt este că, o dată ajuns la Paris, după telefonul de mulțumiri adresat lui Gabriel Marcel, i-am făcut o vizită și lui Cioran, reluând cu el o legătură pe care revenirea mea în România o întrerupsese cu aproape un sfert de secol în urmă. M-a primit cu căldura cu care li vii în întâmpinare unui prieten vechi și iubit, deși trebuia să recunosc că, în anii patruzeci, ilustrul necunoscut care

eram eu se uitase foarte de jos în sus la Emil Cioran, autor ce se impusese în țară prin cinci cărți care stăruiseră, fiecare în parte, nenumărate valori în publicistica românească.

Îl vizitam destul de des pe Cioran, în acel an de grație 1971, din care jumătate a fost petrecut de mine la Paris, datorită bursei adeseori pomenită. La un moment dat, mi s-a întâmplat să-i aduc la cunoștință faptul că Gabriel Marcel mă invitase la masă într-una din zilele următoare. M-a întrebat când anume, în ce zi și la ce oră, și am continuat apoi conversația, eu subjugat de farmecul nespuse ce se degaja din volubilitatea lui trepidantă. Ne-am despărțit spre seară și nu ne-am văzut câteva zile-n gir. Nu mică mi-a fost mirarea când – în dimineața zilei în care urma să dau curs invitației binefăcătorului meu Gabriel Marcel – a sunat telefonul, iar la capătul firului se afla, îngrijorat ca nu cumva să fi uitat (eu) invitația, bunul meu prieten Emil Cioran, care mi-a adus aminte la ce oră trebuia să mă prezint la locul datoriei mele, ce important era faptul de a fi exact, de a

nu-ți permite nici cea mai mică întârziere în raport cu ora convenită, în fine tot ce ținea de o elită mai bună înfățișare a mea la ceea ce – desigur, pe bună dreptate – el considera a fi (pentru mine) un examen. Da, într-adevăr, în acel moment, el era eu; mi se substituise cu adevărat, pentru a mă „îndupleca” cumva să mă identific cu un optimum al meu însumi în împrejurarea dată. Și o făcea cu o discreție, cu un fel de stăpânire că împrejurarea îl împinsese să-mi dea sfaturi, cu o atitudine evidentă grijă pentru mine, pentru mine ca atare, încât am avut dintr-o dată revelația adevăratului Cioran: a unui Cioran „de adâncime”, a unui fel de bunătate activă de o înfinită discreție, pe care scăpările inteligenței lui paradoxale au obscurat-o mereu, pentru a nu-i fi rănită pudoarea. Înțeleg: pudoarea care-l împiedica să-și exhibeze funcția lui disponibilitate de a-și auzi pe Celălalt și de a-i sări în ajutor.

Trebuie să recunosc că pentru mine, venind dintr-o țară în care marile sentimente așa zicând pozitive (precum dragostea de aproapele, generozitatea și dăruirea de sine) sînt cu bună-credință invocate mai la tot pasul, dar îndeobște nelucurate de vreun act efectiv, ca și cum calea spre fapt ar fi blocată de o împardonabilă uitucenie a inimii, întâmplarea de care vorbeam și-a câștigat pe loc o demnitate paradigmatică, conturând – fulgurant – adevăratul profil al unui om adevărat, pre numele lui Emil Cioran, tel qu'en lui-même l'Éternité le change, acum și pururea și în vecii vecilor.

Amin!

Notă: Acest text a fost citit la postul de radio „Europa liberă”, în seara de 21 iunie a.c.

Bucureștii regăsit

În zilele de 23-24 iunie, Colegiul Noua Europă (prezidat de Andrei Pleșu) a organizat simpozionul O altă Europă: Bucureștii, manifestare ce a găzduit interesante comunicări, discuții pe marginea lor, filme documentare și o expoziție de fotografii.

Comunicările au avut în vedere realitățile arhitecturale, politice și de mentalitate ale „Bucureștiiului de altădată”, dar și devenirea ulterioară, în anii comunismului, a tuturor acestora.

Comunicarea Mariei Celac, de exemplu, Bucureștii anilor '40, între autentic național și național autentic, a urmărit raporturile dintre grupările ideologice interbelice și arhitectura din acea vreme; lucrarea lui Mihai Sorin Rădulescu, Considerații despre societatea bucureșteană în perioada 1866-1914, a stabilit cadrul politic; intervenția lui

Neagu Djuvara a pus în relație trecutul cu prezentul (Amintiri din anii '20. Impresi din anii '90).

În comunicarea „Casa Poporului” ca loc al memoriei, Gérard Althabe a făcut o excelentă analiză asupra reconstrucției simbolice a spațiului în cadrul arhitecturii staliniste și apoi ceaștiste.

Bucureștii a fost privit din numeroase perspective, dintre care am mai amintit încă două: Rolul parohiei în agregarea religioasă, socială și urbanistică a Săndei Voiculescu și Bucureștiiul unui transilvănean a lui Szilágyi N. Sándor.

Raportul dintre arhitectură și Putere a fost și el pus în discuție. Comunicarea lui Ion Andreescu, Orașul ascuns sau despre gestiona discretă a semnelor puterii, a urmărit influențele anumitor puteri oculte asupra unor aspecte urbanistice din Timișoara. Dintr-o altă perspectivă, aceleași probleme au fost abordate și de filmul documentar Arhitectura și Puterea, realizat de Nicolae Mărgineanu și Augustin Ioan, pe baza studiului lui Augustin Ioan despre invadarea arhitecturii de către ideologie (în trecut și în prezent).

Celelalte filme prezentate cu ocazia acestui seminar au fost Neobișnuitul oaspete (realizat de Mariana Celac și Sorin Ilieșiu) și O stradă oarecare din București (realizat de Ioana Popescu), ultimul fiind un excelent studiu de mentalități (mentalitățile urbane ale bucureșteanului actual).

Expoziția, deschisă la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”, a pus față în față două extreme: o parte a ei a cuprins „Fotografii din vechiul București” și a fost organizată de Mihai Oroveanu, o alta a reunit un grupaj de planșe – alcătuit de Alexandru Beldiman după un studiu al Danei Harhoiu – care evocau distrugerea Bucureștiiului din perioada comunistă. De un mare interes a fost și imensa machetă a „Centrului Civic” pe care obșnuia să „lucreze” Ceaușescu, prezentată și ea în cadrul expoziției. (De notat că Uniunea Arhitecților organizează în perioada aceasta un concurs internațional tocmai în vederea rezolvării urbanistice a problemei „Centrului Civic”).

Seminarul O altă Europă: Bucureștii a avut ca invitați oameni de cultură, istorici, arhitecți, ziariști, din România și din străinătate, care pe parcursul a celor două zile au redescoperit spiritul orașului.

CEZAR PAUL-BĂDESCU

Notă: Fotografia reprezintă imaginea actualului bulevard Magheru la începutul secolului și face parte din colecția Fundației Artexpo.

MONICA LOVINESCU

François Furet și deconstruirea iluziei comuniste*

IV

J.M. Keynes – un oponent lucid al mitului sovietic

Amindurora (lui H.G. Wells și lui Bernard Shaw, n.red.) le va răspunde J.M. Keynes, în care Furet vede și una dintre inteligențele strălucite ale epocii și un adevărat reformator al capitalismului. Keynes începe prin a minui ironia, privindu-i pe cei doi ca pe „cei doi bătrâni învâțători ai noștri, Shaw și Wells (...) maestrul în teologie și cel în științele naturale”. Și, retrimițându-i la loc în bancă, le dă o lecție din care Furet reține concluzia: „Comunismul prezentat ca un mijloc de a ameliora situația economică este o insultă adusă inteligenței noastre. Secretul subtil, aproape irezistibil, al farmecului său stă, dimpotrivă, în capacitatea lui de a agrava situația (...) Cînd studenții debutanți de la Cambridge fac inevitabilă călătoria spre pământul fagăduinței bolșevice, credeți că sînt dezamăgiți de lipsuri, de sărăcie? Bineînțeles că nu. Tocmai asta îi căutau”. Nu prosperitatea economică, ci un ideal, „omul dezbrătat de blestemul profitului”.

În finalul acestui capitol, Furet se simte deci obligat să constate: „În epoca și sub forma „socialismului” într-o singură țară, ideea sovietică nu a pierdut nimic din capacitatea sa mitologică. Dimpotrivă. Era stalinistă, în debuturile sale, e pețeluită de externalizarea jărilor, de stăpînirea unui singur om asupra tuturor celorlalți, de aservirea absolută și de gesticulația revoluționară a Kominternului împotriva social-fasciștilor. Dar Uniunea Sovietică, cea a primului plan cincinal, figurează, cu ajutorul expresiunii economice din Occident, la loc de cinste în repertoriul umanității utopice”.

Analizele de pînă acum ale comunismului au fost blocate de echivalarea lui cu antifascismul (devenit instrument întru iresponsabilizarea comunismului)

Credincios proiectului său, Furet nu se va mulțumi însă să studieze mai departe comunismul separat, ci va introduce paralelismul cu celălalt fenomen revoluționar, însă de dreapta, fascismul. E și titlul capitolului 7 din *Trecutul unei iluzii: Comunismul și fascismul*. Pe care ne propunem să continuăm a-l citi împreună.

Dacă François Furet stăruie în *Le passé d'une illusion, essai sur l'idée communiste au XX-e siècle* să pună în paralel comunismul și fascismul este și din pricina certitudinii sale că privirea de pînă acum a istoricilor și specialiștilor (cu excepții notabile) a fost deformată. În loc să ia cunoștință de ineditul fenomenului totalitar, comentarii au încercat să reducă necunoscutul la cunoscut, mai precis „ad se uite cu ochelarii secolului al XIX-lea” spre comunism și fascism ca spre o versiune reînnoită a luptei pentru și contra democrației, sub forma fascism/antifascism. Astfel, a fost blo-

căta orice analiză a comunismului prin echivalarea lui cu antifascismul. Instrument atît de comod pentru camuflarea realităților sovietice, antifascismul a continuat să slujească (și, în parte, slujește încă) întru iresponsabilizarea comunismului: „Conceptul de fascism, repede devaluat, ca o monedă ce a trecut prin prea multe mîini, echivala regimul mussolinian cu nazismul, pentru a fi apoi aplicat tuturor guvernelor autoritare sau dictatoriale: era neapărat nevoie ca „fascismul” să supraviețuiască înfrîngerii și dispariției sale pentru ca antifascismul să poată iriga mai departe istoria secolului! Niciodată un regim dezonorat n-a dispus de atîta imitatori postumi în imaginația învingătorilor”. Și Furet adaugă: „Sfîrșitul comunismului l-a transformat în obiect istoric oferit autopsiei, ca și fascismul (sau nazismul). A trecut vremea camuflării.

Studiul „Trecutul unei iluzii. Eșeu asupra ideii comuniste în secolul XX” a primit în martie 1995 premiul cărții politice a anului. Autorul, François Furet, foarte cunoscut istoric, specialist al perioadei moderne și al Revoluției franceze („Marx et la Révolution française”, 1986; „La Gauche et la Révolution au milieu du XIX-e siècle”, 1986; „La Gironde et les Girondins”, 1991), prezintă lăzua comunismului sub cele două fețe ale sale: secretă și închisă asupra lui însuși în Est, unde s-a aflat la putere, publică și deschisă în Vest, unde domnea doar în spirite. Originalitatea eseului lui François Furet stă și în recunoașterea culpabilității Apusului (care a predat colonizării sovietice jumătate din continentul european), și în sublinierea modului total diferit de a percepe, în Occident, după 1945, comunismul și fascismul. Încercînd să explice fascinația elitelor intelectuale ale acestui secol față de comunism ori fascism, François Furet ajunge la „ura burgheziei față de ea însăși”, ca și la faptul că democrația burgheză este singura formă politică ce se hrănește din propria sa critică. „Magia” fenomenului sovietic în Occident îl transformă din obiect de studiu în subiect de adorație sau ură: pe scurt, el se mitologizează. Un puci la poporul cel mai înșelat din Europa (revoluția bolșevică din 1917) devine o Biserica pentru intelectualii de stînga de pe toate meridianele. François Furet se oprește îndelung asupra dezamăgiriilor – Pierre Pascal, Panait Istrati și mai ales Boris Souvarine, care scrie o lucrare capitală despre Stalin, întîmpinînd însă mari dificultăți la publicarea și receptarea ei. Marxismul lui Marx a fost simplificat de Lenin și marxismul lui Lenin a fost simplificat de Stalin, a cărui notă personală a fost rusificarea agresivă a comunismului. Cu toate acestea, marile spirite ale epocii au făcut pelerinaje la Moscova: între alții, H.G. Wells și Bernard Shaw, care au și lăudat cu această ocazie Uniunea Sovietică.

lor reciproce de care s-au slujit marii monștri ai secolului spre a aservi și a înșela”.

S-ar putea ca, asupra acestui punct precis, Furet să se arate prea optimist. Din concept, „fascist” a devenit un adjectiv degradant, comod, fie pentru a lichida fizic adversarul în țările căzute sub dominație comunistă, fie pentru a-l dezonora și scoate de pe scena politică sau din circuitul ideilor, în Apus. În acest sens, cel puțin în Franța, termenul, ca și procedeul, mai funcționează și după dispariția comunismului.

De aceea, apariția cărții lui Furet constituie un eveniment: prin încercarea de a spulbera ultimele taburi. Și totuși, din părtinire sau dezacord în viziunea istorică, însuși Furet respectă pe unul dintre ele, necitînd printre marile studii ale lucidității analitice ce au precedat această „oră a adevărului” cele două lucrări capitale ale lui Jules Monnerot, *Sociologie du communisme* (1949) și *Sociologie de la révolution* (1969).

Istoricul termenului de totalitarism

Ne-am obișnuit să acordăm paternitatea termenului de totalitarism Hannah Arendt. Furet ține să facă și un istoric al lui.

Paradoxal doar în aparență, fasciștii sînt aceia care-l propagă cu adjectiv în anii '20. Mussolini îl exaltă într-un discurs către militanți, din 1925, proclamînd „voința noastră totalitară feroce”. Goebbels se slujește de el în același sens, nu însă și Hitler (poate spre a nu avea aerul de a copia modelul italian, sugerează Furet). Totalitar înseamnă pentru fasciști idealul unui Stat ce ar putea controla toată viața socială. În 1930, Jünger propune cuvintele „total” și „totalitar” spre a caracteriza mobilizarea din 1914, iar Carl Schmitt, în 1931, răspunzîndu-i, critică conceptul de Stat totalitar.

Ca substantiv, el servește intelectualilor antinaziști emigranți (ca Franz Neumann sau Hannah Arendt) spre a analiza regimul hitlerist. Îl întrebuințează chiar și un autor marxist, Karl Kautsky, comparînd comunismul cu național-socialismul. Kautsky n-are – cum* subliniază Furet – complex: comparația între Uniunea Sovietică și regimurile fasciste era curentă în

Reluînd tema anunțată din primele pagini, Furet insistă asupra „moștenirii” lăsată de primul război mondial obișnuința violenței, supunerea individului față de colectiv, amărîciunea sacrificiilor inutile sau trădării (și comunismul, și nazismul prind rădăcini în țări înfrînte). Furet găsește falsă teoria după care fascismul s-ar explica doar prin ura față de bolșevism, războiul rămînd pentru el cauza dintîi.

Trăsăturilor comune deja enunțate (pasiunea revoluționară, ura față de burghezie și de bani), Furet le adaugă în acest capitol, mai amplu, fraternitatea de arme a foștilor combatanți, ca și aspirația la o lume nouă, unde să domnească egalitatea.

Chiar dacă socialismul național nu e o idee nouă în 1914 și 1918 (Ferdinand Lassalle și Charles Maurras sînt, evident, citați de Furet), forma pe care o ia, galvanizînd masele, nu apare mai puțin populară decît bolșevismul, ideea unui Stat-comunitate națională reprezentînd „al doilea mare mit politic al secolului”.

Rolul personalităților (Lenin, Mussolini, Hitler, Stalin) în dezlănțuirea totalitarismului (comunism, fascism, nazism) este predominant

Contrar teoriei marxiste, rolul personalităților în dezlănțuirea istorică e predominant. Școala istorică franceză, ce parase pe lunga durată și evacuase pe eroul făcător de istorie, se află în plină revizuire din moment ce zidul Berlinului, năruindu-se, readuce în prim-plan istoria eveniment-țială și pe fauritorii ei direcți. Furet joacă un rol de prim-plan în această reorientare: „Să suprimăm din Istorie personajul Lenin și nu mai există Octombrie 1917. Să-l scoatem de pe scenă pe Mussolini și Italia ia, după primul război mondial, un alt drum. Cît despre Hitler, chiar dacă preia puterea, ca și Mussolini, datorită, cel puțin în parte, consimțămîntului resemnat al dreptei, el nu-și va pierde dezastruoasă-i autonomie: va pune în practică programul din *Mein Kampf*, ce nu-i aparține decît lui (...) Iar fără Stalin n-ar fi existat nici „socialismul într-o singură țară”, nici, prin definiție, „stalinismul”. Cred că nu există vreun precedent istoric pentru o atare concentrare de voințe politice monstruoase într-un spațiu atît de restrîns și la aceeași epocă”.

Metoda marxistă își dovedește deci incompetența: „Cel puțin după Kronstadt, „dictatura proletariului” stil Lenin nu mai are nimic de-a face cu clasa muncitoare, fără a mai vorbi de ceea ce a urmat. Iar genocidul evreilor nu este, nici el, înscris în programul marelui capital german”.

Nu-l mai rămîne deci „istoricului doritor să dezlege problema complexă a raporturilor dintre fascism și comunism decît să adopte metoda clasică: inventarul ideilor, al voințelor, al circumstanțelor. Două mari acte, două mari epoci: Lenin și Mussolini pe de o parte, Stalin și Hitler pe de alta”.

Subtitlurile aparțin redacției

* François Furet, *Le passé d'une illusion, essai sur l'idée communiste au XX-e siècle* (Robert Laffont/Calmann-Lévy, Paris, 1995). În curs de apariție la Editura Humanitas.

ERNEST H. LATHAM, JR.

Eugen Ionescu la Washington

Comedienii Jannifer Allen și Ron Holgate în scena „Rămii la bratul meu” din spectacolul „Jonescopada”

În luna mai, la Washington, amatorii de teatru au avut plăcerea să asiste la o serie de spectacole cu „Jonescopada”, amalgam unic de muzică, dans și texte ionesciene; conceput pentru scenă de artistă americană Mildred Kayden. Spectacolul încununa o serie de alte evenimente Eugen Ionescu organizate în capitala americană, integrându-se totodată și în concepția expoziției „Oceanul Planetă”, organizată la Smithsonian Institution pe tema fragilei relații om-natură.

„Jonescopada” se inspiră din teme și texte ionesciene: 4 scurte piese într-un act, preluate ad litteram din opera autorului, sînt distribuite printre 15 momente muzicale și coregrafice. Ambianța de sunet, ritmuri și mișcare inspirate din gândirea lui Ionescu stă la baza unei producții memorabile, prin care universul absurd al artistului a devenit accesibil unui auditoriu mult mai larg și mai divers decît ar avea aici, în țară, de exemplu, un spectacol cu „Scaunele”.

Într-o bună măsură, succesul acestei capodopere în cheie minoră este echilibrul fin între concepție, regie, muzică, text, coregrafie, interpreți și modalitate de interpretare. Concepția de ansamblu îi aparține lui Robert Allan Ackerman, care a și conceput montajul de texte și i-a sugerat ideea unui asemenea „musical” talentatei autoare, Mildred Kayden. Ea a elaborat muzica – și a compus textele cupletelor, reușind să producă mai mult decît un spectacol amuzant –, o formă de divertisment superior, memorabil. Muzica „Jonescopadei” evocă rezonanțe interbelice de cabaret berlinez, music hall la Londra, localuri pariziene, vaudeville-uri în stil New York. Foarte bună cunosătoare a întregii creații ionesciene, Mildred Kayden deschide perspective și asocieri mai puțin obișnuite în prezentarea teatrală „clasică”.

Cei 8 actori, deținători de variate distincții profesionale, au fost aleși în modul cel mai adecvat pentru rolurile respective. Dintre aceștia, mai bine cunoscută în Europa este Liliane

Montevocchi, cu ani de carieră în teatru, televiziune, film, atît în Franța natală cît și în Statele Unite. Liliane Montevocchi a fost într-o vreme primă balerină la trupa lui Roland Petit din Paris, a dansat la Folies Bergères, ca și la New York, Las Vegas... juxta-punere de experiențe scenice care, fără îndoială, l-ar fi delectat pe Eugen Ionescu însuși.

Spre deosebire de Franța și România, America îl cunoaște pe Ionescu mai ales ca scriitor postbelic, în categoria autorilor de teatru absurd – Beckett, Adamov, Vauthier, chiar Sartre sau Camus. Categorisirea aceasta nu ține seama de faptul că există cel puțin două feluri de teatru al absurdului, ambele avîndu-și originile în dadaism, trecute apoi prin experiența suprarealismului, ajunse la apogeu în Parisul postbelic. Un tip se hrănește mai ales din teme ale existențialismului și disperării individuale. Are o substanțială încărcătură politică: experiența celui de-al doilea război mondial, rezistența în Maquis îi dau o coloratură specifică. Atrocitățile fără sens ale războiului, umbra lungă și apăsătoare a Auschwitz-ului rămîn mereu aproape de cîmpul vizual. La fel, tirania comunistă care a urmat nazismului – temă acceptată în grade variate de diferiți autori...

Fără a ignora atrocitățile vremii, celălalt tip al creației absurdului este mai puțin angajat în absurditățile politice-sociale – și radiografiază mai ales absurdul individului uman, al gândirii, convingerilor și condiției sale. Este, poate, o formă mai autentică de creație a absurdului, se menține mai aproape de originile dadaiste, de Tristan Tzara al cafenelei din Zürich la 1916: spre deosebire de existențialismul francez, viața de cafenea a Elveției anului 1916 conținea gestul conștient, voit, de a întoarce spatele războiului care invadase Europa. Poate de aceea genul acesta de teatru al absurdului și-a refuzat imersiunea în disperare pînă la pierderea totală a umorului – și nu a uitat apelul la resursele copilărești ale jocului – însu-

șiri ale lui Eugen Ionescu pe care americanii le cunoașc mai puțin.

De aceea, cititorii ziarului *New York Times* au fost mirați anul trecut să găsească anunțul petrecerii din viața a lui Eugen Ionescu, însoțit de o fotografie a artistului cu o mîngăie în gură. Fotografia îi aducea aminte de poza în care Einstein scoate limba (Einstein a fost și el la Zürich, cu puțin înainte de vremea nașterii Dadaismului). În Statele Unite, mai degrabă specialiștii sînt cei care vor fi cunoscînd filiera ludică în Tristan Tzara sau în șaradele vizuale ale lui Man Ray.

Fie că a fost un memento sau o inițiere, cert este că „Jonescopada” a relevat spectatorului american umorul profund propriu spiritului ionescian, una dintre calitățile prin care autorul se distinge de contemporanii săi existențialiști: dispararea lor neagră pare astăzi prăfuită sau chiar irelevantă.

Ecoul al genului ionescian, spectacolul este accesibil fără simplism ori vulgaritate, profund fără emfază retorică, umanist fără pierderea umorului.

Liliane Montevocchi – „Lecția de bucătărie”, scenă din spectacolul „Jonescopada”

Matei Călinescu despre o carte-manifest: Adrian Marino, Pentru Europa (1995)

(Urmare din pagina 11)

te, poate ușor corupte, dar care în condițiile luptei pentru putere din postcomunism se pot ușor transforma în mecanisme cenzoriale. Dar, evident, astfel de inițiative sînt posibile numai dacă procesul intrării României în Europa continuă. Pe de altă parte, astfel de inițiative, ele însele, în felul lor quasi-invizibil, contribuie la „intrarea în Europa” a României. Literatura, cultura (în care aș include cercetarea științifică fundamentală) sînt moduri de a raporta România la cadrul ei firesc european. Schimbînd formularea „metafizică” a lui G. Călinescu, aș zice că problema culturii române actuale e nu de a găsi „aboulul” sau „universul” (categorii anacronice, cum spune Marino), ci, indiferent de „chestiunea difuziunii”, de a se găsi pe sine în termeni europeni și românești totodată, de a se măsura pe sine cu măsuri europene, de a-și interioriza spiritul european. Mă întreb dacă Adrian Marino va fi de acord cu această reformulare. E o întrebare care e, de fapt, o invitație la dialog.

Iunie 1995

Între 24-27 martie a.c. s-a organizat la Budapesta, în cadrul festivalului „Primăvara Budapestană”, o conferință-atelier de lucru privind punerea în practică a unei inițiative UNESCO numită Programul Dunărea Albastră. În acest program sînt implicate toate țările riverane Dunării: Germania, Austria, Slovacia, Cehia, Ungaria, Serbia (actuala Iugoslavia), Croația, Slovenia, România și Bulgaria. Proiectul cuprinde o serie de acțiuni culturale realizate printr-o cooperare regională și bazate pe moștenirea culturală comună în spiritul în care Béla Bartók considera că Dunărea apropiie și nu desparte între ele regiuni, țări, națiuni și culturi. În acest sens, s-a pus cu deosebire accentul pe relația vie, actuală, într-un spirit contemporan, între tradițiile zonale și noua creație culturală.

Din proiect fac parte apariții de publicații și studii (precum *Musicalia Danubiana* și *Cantus Planus*), bazate pe o serioasă colaborare internațională. De asemenea, se preconizează organizarea de serii de concerte speciale de muzică nouă și tradițională, de festivaluri de profil sub forma dialogului actualității cu trecutul. Seminarii internaționale pe diverse teme, ateliere de lucru, concerte și simpozioane vor întregi această operă de apropiere culturală și de promovare a rezultatelor obținute. Este vorba despre organizarea sistematică a unei cooperări culturale între țările riverane Dunării în tot ceea ce privește aspectul teoretic și practic al pedagogiei, sociologiei și prezenței muzicii în viață.

Inițiativa proiectului *Musica Danubiana* aparține Ungariei, care l-a propus spre sfîrșitul anilor '80 și care a fost adoptat de către Conferința Generală UNESCO în 1993, ca o parte integrantă a proiectului *Dunărea Albastră*. Consiliul Internațional al Muzicii l-a inclus pe agenda sa de lucru la Utrecht (1994) în intenția de a implica în desfășurarea sa și alte organisme internaționale: SIMC (Societatea Internațională de Muzică Contemporană), Uniunea Europeană a Promotorilor de Muzică Nouă, Fundația Gaudeamus, Interart Festival Center (Budapesta) etc. În ianuarie 1995, la Cannes, Comitetul CIM l-a aprobat în totalitate.

Musica Danubiana

garia, cu o largă participare riverană. S-a propus inițierea unor concerte itinerante (compozitori și interpreți) pe întreaga zonă. De asemenea, organizarea de contacte cu zone îndepărtate ale lumii, în concerte extinse pe întreg cursul riveran al Dunării, organizarea de seminarii, ateliere în care să fie implicat mai ales tineretul, spre o mai bună cunoaștere reciprocă.

Evident, în stadiul actual este vorba mai ales despre intenții: bune intenții. Dublate însă de o muncă serioasă de organizare a unei infrastructuri regionale a acestui proiect și de fonduri, fără de care nimic nu se poate face. În acest sens, apropierea de instituții internaționale precum Parlamentul European, Uniunea Europeană, SIMC – Secțiunea Regională Europeană și altele nu poate fi decît benefică, în vederea găsirii unui suport moral, cultural și financiar corespunzător acestei splendide idei. Și – desigur, și mai ales – implicarea tuturor organismelor naționale în acest sens. Pentru ca Dunărea să se unească într-un același scop cultural nobil, comun și nu invers.

NICOLAE BRÎNDUȘ

CRONICĂ DE CARTE

Un marxist
anticomunistVLADIMIR TISMĂNEANU,
Fantoma lui Gheorghiu-Dej,
Editura Univers, 215 pag., 2.800 lei

Vladimir Tismăneanu

Fantoma
lui
GHEORGHIU-DEJ
UniversO formulă ca de magie
neagră: linia partidului

De bună seamă că în viața oricărui partid există din timp în timp corecții de orbită, alianțe vremelnice, uneori stupefiant, compromisiuni tactice etc. Dar ceea ce singularizează aici istoria partidelor comuniste e tocmai sistemul salturilor abracadabrante, sincopele cu efect antinomic față de principiile fundamentale, uitate, acestea, sistematic, cu un cinism neegalat. Ajunge să pomenim deruta provocată „la bază” de pactul Hitler-Stalin sau de resuscitarea factorului religios, la vreme de război, de către Stalin, ori aducerea legionarilor în PCR de către Ana Pauker, ca să înțelegem că în acest punct, ca și în altele, principiul este pentru comunisti un moft, continuitatea o strict de putere și nu de ideal, iar coerența e ceva pur și simplu de domeniu aberației, de vreme ce totul e deviere, trădare și execuție reciprocă într-un perpetuu carnaval masacrant.

La nivel individual, continua adaptare a tacticilor, alinieră rapidă, din mers, la eternelle sinuozități ale „liniei partidului”, plierea (auto)eficientă și fără șovăire la capriciile liderilor sînt surse sigure de schizoidie. În fapt, totul e patologic aici și nu se poate judeca decît cu instrumentar suprarrealist. Cum altfel dacă nu înarmat cu o solidă amoralitate poți accepta ca simplă „viață de partid” invariabilul zig-zag printre antipodii al comunismului românesc? De la prima elită de „somnambuli politici”, cum îi numește Tismăneanu, „poseđați de credința cuasi-religioasă că Uniunea Sovietică personifică viaștile lor cele mai sfinte de justiție socială și libertate” (Imre Aladár, Ecaterina Arbore, Al. Dobrogeanu-Gherea, Elek Koblós, David Fabian, Elena Filipovici, Ștefan Foriș, Gelber Moscovici, Vasile Luca, Vanda Nicolai, Lucretiu Pătrășcanu, Ana și Marcel Pauker, Eugen Rozavanyi, Boris Ștefanov, Timotei Marin ș.a.), se ajunge la exterminările din lagărele sovietice (Cristian Racovski, Imre Aladár, Ecaterina Arbore, Ion Die-Dicescu, Gherea, D. Fabian, Elena Filipovici, D. Grofu, Elek Koblós, Marcel Pauker, Eugen Rozavanyi, Alexandru Nicolae ș.a.). De la eliminarea „revoluționarilor romantici” se ajunge la Congresul al V-lea (Moscova, dec. 1931), cu numirea unui membru al PC polonez ca secretar general al PCR (Aleksander Danielluk-Stefanski), cu o echipă Comintern (Bela Brainer, Elena Filipovici, N. Goldberger, Emil Halički, Eugen Iacobovici, Vanda Nicolai, L. Pătrășcanu ș.a.). Linia Pauker-Luca-Teohari Georgescu (1949-52) se frînge în iunie 1952, vin cîteva ani de dezghet care tulbură mințile și tacticile, pentru că în 1956 să se „achimbe macazul”, o dată cu lupta lui Dej împotriva fracțiunii hrucioviste Miron Constantinescu-Iosif Chișinevski. În vara lui 1958, val de epurări „sub direcția macabrilor inchiizitori Dumitru Colu și Ion Vințze”, plenara din nov.-dec. 1961 e

un adevărat ritual demonizant împotriva încercărilor lui Hrușciov de a provoca o destalinizare internă a României, 1964 aduce amnistierea deținuților politici, pentru ca între 1962-1965 PCR să exploateze cu pricepere dezacordul chino-sovietic pentru a reuși o înaintare pe făgașul autonom urmat în politica externă. Și încă, 1965-1971, marelă dezghet ceaușist, tăiat apoi etc., etc. Cine mai poate avea pretenția că gîndește și acționează normal cînd astăzi trebuie să susțină exact contrariul lozinicii de ieri, cînd, din „bandit și călău”, Tito devine „marele prieten” și cînd „conducătorul luminat” de azi va fi „deviaționistul”, „agentul imperialist” de la epurările de mine? „Monolitismul bolșevic conține în sine principiul luptei fratricide și al convulsiilor intestinale.”

Dacă e de căutat vreun „fir roșu conducător” de-a kungul acestei linii urmărite de Tismăneanu și care desfiind de însăși noțiunea de direcție, atunci el numai în cinismul singeros - la vîrf și în inconștiența abrutizată - la bază - poate fi aflat. Ce zestre ereditară va fi avut bietul psihic românesc pentru asimilarea (și domesticirea) acestei succesiuni de orori, cu alternanțe de feerie paranoică?

„Genele”
comunismului românesc

Tismăneanu observă mai întîi complexele inaugurale în aplicarea comunismului pe sol românesc: Moscova nu avea, pe bună dreptate, încredere în „elementul autohton”, iar liderii („de la înălțurarea lui Gheorghe Cristescu, în 1924, pînă la numirea lui Gheorghiu-Dej, în 1944, secretarii generali ai partidului nu erau etnici români. Unii dintre ei, precum Elek Koblós și Ștefan Foriș, erau maghiari, alții erau evrei, bulgari, polonezi și ucraineni”) au fost marcați la început de complexul ilegimității („nu este de mirare că PCR era dominat în ilegalitate de transilvăneni și basarabeni, a căror radicalitate politică a fost facilitată de tradițiile și modelele revoluționare locale, puternic influențate de activismul de stînga maghiar, rus și ucrainean”, v. și p. 20). Fenomenul nu e chiar specific românesc: atîngînd problema activiștilor comunisti de origine evreiască (p. 38 ș.a.) - vizul unora fiind de a-și „depăși evreitatea” -, Tismăneanu adaugă: „Din acest motiv, ei au refuzat să sesizeze ruptura dintre speranțele lor și realitatea barbară a stalinismului. Mátyus Rákosi și József Révai, Jakub Berman și Roman Zambrowski, Ana Pauker și Leonte Răutu erau cu toții uniți prin negarea evreității lor și dorința frenetică de a o înlocui printr-un sentiment diferit, mai larg, al apartenenței.”

Nici „stalinismul național” nu ne este specific doar nouă, „vecini” fiind aici cu Albania, Coreea de Nord, Cuba ș.a. Dar ce este specific României este, pe de o parte, inexistența unei puternice tradiții intelectuale de stînga și mai ales ostilitatea față de formele democratice: „Personalitatea și

acțiunile lui Ceaușescu nu pot fi păturate fără o înțelegere profundă a tradițiilor comuniste românești. Preluind din cultura politică națională o anumită ostilitate față de formele democratice, reactivînd temele reacționar-tribale ale ideologiei de extremă dreaptă, stalinismul național românesc a generat o filosofie sincretică a rezistenței față de schimbările democratice. Este vorba de un radicalism etnocentric, obsedat de propria unicitate, izvoit dintr-un complex de inferioritate necontrolat și nerecunoscut (...) Situația actuală în care se află România este rezultatul trădărilor precumpănitoare ale culturii politice comuniste din această țară: autoritarismul, sectarismul, antiintellectualismul, clientelismul, conformismul ideologic, dogmatismul și, cea mai importantă dintre toate, lipsa legitimității politice.”

Gheorghiu-Dej deține, din această perspectivă, prim-planul analizei. Spre deosebire de Rákosi, Gottwald, Bierut, Tito, Ulbricht, Thorez, Pauker, Togliatti, Dej era „un caz original de aparatic”. În felul său poate că nici măcar nu era un adevărat stalinist. Stalinismul său era unul de instinct, iar nu de ideologie. Lubea puterea, o adulmeca voluptuos, își alegea cu agilitate de felină victima, se pricepea să simuleze blîndețe și chiar tandrețe, numai pentru a lovi mai sigur și fără ezitare”. Dej nu studiase la școala leninistă a Cominternului precum Părvulescu, Chișinevski, Borilă ș.a., iar detenția l-a umplut de gînduri răzbuțitoare. În închisoare, spune Tismăneanu, Dej „a știut să-și construiască un dublu aparat personal, două seturi de anturaje interpenetrate, dar nu identice: pe de o parte activiști precum Gheorghe Apostol, Chivu Stoica, Alexandru Drăghici, Alexandru Moghioroș și Nicolae Ceaușescu. Pe de altă, spioni sovietici precum Pantilie Bodnarenko, Vasile Bucikov, Petea Goncașcu, Mișu Postolacu, Serghei Nikonov” (v. p. 108). Dej și rivalii săi, Dej și bizantinismul politic, Acolți și complicit, Știlul lui Gheorghiu-Dej - sînt liniile unui portret pe cit de ferm trasat, pe atîta de substanțial.

Puncte polemice

Remarcabilă este eleganța polemică a lui Tismăneanu. Atît direct (v. P.S.-ul adresat lui Eduard Mezincescu, p. 149), cit și indirect, ca să zic așa, adică față de cartea lui Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România* (p. 61), respectiv împotriva tezei privind conflictul interior/exterior, național/moscovit în istoria PCR, total fiind, în optica lui Tismăneanu, o nesfîrșită ipostazieră a Kremlinului în politica de la București (v. exemplul de la p. 114). Ca și de viziunile acreditate de trustul Mușat-Ardeleanu: „În lupta sa împotriva Anei Pauker, Dej va pedala pe coarda tot mai intens antisemită a psihologiei lui Stalin din ultimii săi ani de viață (...) nu naționalismul, ci setea de putere a fost motorul acțiunii lui împotriva grupului moscovit. După cum, mai tîrziu, la începutul anilor '60, nu un patriotism resuscitat, pasămite mult timp refutat, ci o spaimă de obligația destalinizării va motiva efortul de desovietizare inițiat de Dej și continuat de Ceaușescu (...) Nu există nici un indiciu că între ceea ce scribi ceaușismului vor prezenta drept „partida națională” și cei veniți de la Moscova ar fi existat vreun conflict de principiu. Dimpotrivă, lichidarea lui Foriș a fost decisă, ca să spunem astfel, în chip colegial” etc. (v. p. 112).

În principiu, Tismăneanu are, cred, dreptate, înăd ceva-ceva din teoria privind eforturile de naționalizare a comunismului (inclusiv sub aspectul stalinizării pe tipar autohton) e adevărat, și la

noi, și-n tot Estul. Decisiv a fost, în accest sens, conflictul permanent, desfășurat exploziv sau în surdă, dintre elementul alogen și reacția autohtonă ostilă asimilării, recte acapărării puterii. Iar elevii, „noul val”, oltenii și argeșenii, și-au depășit mentori, emigrați în răstimp. Dacă analiza lui Tismăneanu e corectă pentru intervalul 1921-1965, cred că relația ceaușism-stalinism suportă încă multe nuanțări și amendamente din unghiul... revoltei fondului nostru elatin și al voinței „partidei naționale” de rafinare a metodelor comuniste originare.

Peisaj cu boabe de piper

Cite-ar mai fi de semnalat! În primul rînd figura femininului, ca să fiu pompos, care deține în context un rol deloc de neglijat (alt specific profund comunist, socialist!), de-ar fi să ne gîndim doar la viața personală a Anei Pauker, ori a Anei Toma, la Liuba Chișinevski și Stela Moghioroș, la relațiile complexe ale Eleni Ceaușescu cu Lica Gheorghiu-Rădoi, Illeana Răceanu, Ghizela Vass, Ecaterina Micu-Chivu, Sanda Ranghet, Ana Toma (care fusese măritată cu Pantilie Bodnarenko, dar și cu Sorin Toma, dar și cu Constantin Părvulescu), Eugenia Rădăceanu, Tatiana Bulan (care fusese măritată cu Leonte Răutu și Ștefan Foriș, înainte de căsătoria cu Iakov Bulan, ofițerul care ajunsesse în anii '50 rectorul Academiei Militare), Ofelia Manole și toate celelalte. „Neiertătoarea” Martha Cziko-Drăghici, Ecaterina Abraham-Borilă, posibila cuscă a Eleni Ceaușescu ș.a.m.d. Capitol de-un pitoresc patologic, frînd uneori morbidul.

Apoi mistere de genul: cine-o fi autorul anonim al eseului publicat în *New York Review of Books*, 23 oct. 1986, despre rolul decisiv al lui Dej în desovietizarea parțială? sau reluarea faimosului caz Ioanid, cu filmul produs de Securitate (Reconstituirea) și regizat, opinează Tismăneanu, de Virgil Calotescu. Întrebări de genul: „cînd se vor putea studia arhivele Cominformului și cînd vom ști mai multe despre rolul consilierilor sovietici, și în primul rînd al lui Mitin și Katilineț”, sau privind natura relațiilor Dej-Chișinevski („cum se explică faptul că acesta din urmă, deși evreu, nu s-a aflat în Transnistria, ci s-a găsit alături de Dej, Apostol, Moghioroș, Drăghici și Ceaușescu la Tirgu-Jiu?”); expunerea unor figuri precum Petre Borilă (Iordan Dragan Rusev, v. p. 121 ș.a.), Pavel Iudin și Mark Mitin (p. 94), Vasile Postolacu și Simion Babenco (p. 132); revelarea existenței unor volume cu tiraj strict confidențial tipărite la începutul anilor '70 de Institutul de studii istorice și social-politice al CC al PCR, incluzînd texte și scrisori trimise Cominternului de cele trei fracțiuni rivale (Bucureștiul: Petre Gheorghe, Ivanca Rudenco, Ronea Peisahovici-Gheorghiu; „centrul închisorilor” - Dej; și CC-ul, controlat de Foriș și Remus Koffler); faptul că anchetarea lui Imre Nagy la Snagov au făcut-o Valter Roman, Nicolae Goldberger și Ladislav Vass; încurajarea velleităților artistice ale Licai Gheorghiu de către Mihnea Gheorghiu, Eugen Barbu și I. Popescu-Gopo (p. 133), povestea „borgesiană de crime neexpiate” cu Elena Filipovici și Basil Spiru (Erich Kutschneker, p. 66) etc.

Sîntem, prin urmare, abia la început. E adevărat că Răul dezgustă, dar asta numai după ce fascinează. Istoria prin biografii a comunismului românesc e ca un manual de medievalitate. Bufonă, dar atroce.

DAN C. MIHĂILESCU

Orfanii sectei Aum

Aum numără în Japonia zece mii de membri. Recent, guru-ul acestei secte a fost arestat, fiind acuzat de crimă, pentru că a ordonat atentatul cu gaz sarin din metroul din Tokio. De asemenea, cea mai mare parte a șefilor acestei secte sînt închiși. Însă masa credințioșilor, care a aderat la acest cult în mod naiv și sincer, pentru că viața părea golită de sens și care s-a rupt de familie, renunțînd la orice avut, este străină de crima pusă la cale de conducătorii sectei. Acum, ei se află în fața vidului: „șeful lor spiritual” a fost arestat, iar secta este considerată ca o organizație subversivă; sistemul lor de referință se prăbușește și, mai mult ca oricînd, profetia guru-ului, care alimentase paranoia, făcînd din restul societății o lume ostilă, pare să se realizeze.

La Kamikuishiki, la poalele muntelui Fuji, se află principalul sălaș al sectei, care a adăpostit pînă la o mie de fideli. Din acest loc, supravegheat în permanență de poliție, unii credincioși pleacă, luîndu-și boccelele și copiii. În ceața dimineții poți urmări exodul straniilor al unor siluete purtînd pe cap căști cu electrozi care li „leagă” de unde cerebrale ale guru-ului. Unde se duc? Refuză să răspundă. Unii dintre ei acceptă să vorbească cu părinții care au venit să-i vadă. „Va fi nevoie de ani ca să pot restabili un dialog cu fiul meu” – spune un tată. Disoluția acestei secte socotită criminală este un lucru. Însă reintegrarea în societate a acestor credincioși naivi și nevinovați, aflați acum în derivă, este cu totul altceva. „Ostrucizarea orfanilor sectei Aum Shinri-Kyo, a acestor copii pierduți din Japonia prosperă, ar fi la fel de criminală ca și actele lor”, scria recent cotidianul *Asahi Shimbun*.

Apariția sectei Aum într-o societate care, pînă în prezent, a cunoscut fenomene de disfuncție socială mai puțin accentuată decît în țările Occidentului este revelatoare pentru existența unor tensiuni subterane. În mai multe publicații de prestigiu, psihologi și sociologi au căutat să înțeleagă acest derapaj în care numeroși comentatori văd un veritabil semnal de alarmă: „Acestă sectă reflectă partea bolnavă a corpului social” – arată, de pildă, expertul în religii Nobutaku Inoue, care vede în acest fenomen „simptomul unui dezechilibru între bogăția materială și aspirațiile spirituale ale tinerilor”.

Mulți dintre adepții sectei Aum tac. Alții acceptă să vorbească sub acoperirea anonimatului: ei își pun întrebări referitoare la credința lor, dar pun întrebări și societății. Din răspunsurile lor, din explicațiile complicate, presărate cu lungi tăceri, se detașează un sentiment de neliniște: au ales o cale delirantă ca să-și potolească o angoasă, care acum, iată, rămîne întreagă și mai vie ca oricînd – ei sînt azvîrlîți înapoi, către o societate și către niște familii care au fost la originea deusolării lor.

Căutării spirituale a unei părți a tineretului, comună societăților industriale la acest sfîrșit de secol, care instituie un adevărat cult al satisfacțiilor materiale, i se adaugă probleme specifice Japoniei. Mai întîi sistemul educativ: mulți dintre membrii sectei Aum sînt „produse” ale celor mai bune școli și ale celor mai bune universități din țară; ei erau chemați să se adauge corpului de elită „Japan Inc.”. Or, aceste persoane strălucite s-au lansat, dimpotrivă, într-o eventuală aventură distructivă. În Japonia s-a scris mult despre „infernul examenelor” în cursa pentru obținerea diplomelor. Acest sistem suscită o stare de inconfort care ia forma violenței în licee, fobia de școală și retragerea copiilor în fața ecranului video – fenomene care reprezintă, în fond, simptomele singurătății. Micul japonez trece brutal de la universul matern la cel al modulelor educative: el nu are de ales – sau se conformează, sau este exclus. Într-un articol publicat în cotidianul *Sankei*, președintele universității Tohoku scrie că puțini studenți ies teferi din acest sistem. Bazat pe memorizare, sistemul de învățămînt îl elimină pe cei care nu pot ține rit-

Membrii sectei japoneze Aum sînt în derivă: guru-ul sectei a fost inculpat pentru ucidere, sistemul lor de referință s-a prăbușit, iar ei sînt considerați ca aparținînd unei organizații subversive.

mul. Absolvenții sînt niște supradotați fără o reală maturitate. În afara domeniului lor, acești hiperspecialiști nu au nici un sistem de referință (etic, istoric). Nici școala, nici familia nu-și joacă rolul de grup de referință în integrarea lor socială. Fără a condamna în bloc sistemul educativ nipon (unul dintre cele mai eficiente din lume referitor la cota de alfabetizare și formare dincolo de școlaritatea obligatorie), aspectele sale negative nu sînt mai puțin evidente: școala te învață să memorizezi mai mult decît să gîndești, iar absolvenții reprezintă, în bună parte, personalități fără prea multă maturitate.

La acest fapt se adaugă unul poate și mai grav: intrarea în viața activă a acestor produse strălucite nu atenuează competiția. Ascensiunea într-o întreprindere se face mai mult pe criterii de vechime și nu de competență. Apoi, munca în echipă îi privează pe acești absolvenți supradotați de o adevărată recunoaștere, condamnîndu-i la anonim. Aceste frustrări i-au făcut pe unii cercetători să plece în Statele Unite (cazul lui Reona Ezaki, care a luat premiul Nobel pentru fizică și care a părăsit într-o bună zi firma Sony).

Cea mai mare parte a credincioșilor sectei lucrase înainte în întreprinderi. În ciuda strictei ierarhii, Aum Shinri-Kyo le-a oferit avantaje: posibilitatea pentru oamenii de știință de a se „se juca” cu cu-

noștințele lor și de a dispune de bugete pentru a-și duce la bun sfîrșit experiențele, așa cum o dovedeau echipamentele perfecționate aflate în dotarea sectei. În plus, Aum a oferit o viziune asupra lumii, o coerență mistică asupra vieții. Sterilizînd imaginația, sistemul educativ nipon concurează la declinul creativității; în paralel, el îl face pe om vulnerabil la explicațiile supranaturale, subliniază astăzi psihologii.

Cu abilitate, secta prospecta universitățile. Într-o primă fază, studenții erau apropiați în cadrul cluburilor universitare. Cei care li recrutau le puneau întrebări despre aspirațiile lor, dîndu-le sfaturi pentru viitoarea carieră, abordînd în același timp chestiuni legate de ocultism și de eliberarea spiritului.

De-a lungul unui dialog televizat cu Harumi Setouchi, într-un templu din Kyoto, Hidetoshi Takahashi, un tînar inginer, membru al sectei, a mărturisit că, deși a părăsit secta, el nu neagă nimic: „Atunci cînd am abandonat totul pentru a mă alătura sectei, am făcut un salt în necunoscut. Idealul sectei s-a schimbat mult, dar eu continuu să cred”. După Harumi Setouchi, credincioșii sectei Aum sînt tineri sinceri, dar fragili și, prin urmare, vulnerabili la utopie. Ei sînt astăzi în derivă: „Ei nu știu unde li se poate odihni sufletul. Căutarea lor este o veritabilă punere sub semnul întrebării a noastră, a societății adulților”.

Cu siguranță că nu toți tinerii japonezi sînt gata să se angajeze pe această cale delirantă. Totuși, într-o anchetă publicată de *Asahi*, din 143 de studenți în jurul vîrstei de 17 ani, o treime manifestă „o anumită simpatie” pentru secta Aum, o altă treime este critică și o alta explică atracția exercitată de sectă prin „îngrijorarea de viitor”.

Eficacitatea, competitivitatea și ordinea au constituit secretul rețetei japoneze, care a scos din ruine țara după război. Numai că, după ce prosperitatea s-a instalat, se dovedește că acest cadru strîmtește individul, îi julează creativitatea și creează frustrații necompensate de bunurile materiale. Societatea organizată, controlată, corporatistă care a rezultat din mobilizarea națională din perioada marii creșteri economice de la începutul anilor '60 pare astăzi blocată. Sistemul politic nu dă soluții pentru neliniștile societății. S-a spus în repetate rînduri că situația înfloritoare a Japoniei s-ar datoră locuitorilor ei, care au un simț atavic al supunerii, răbdare, frugalitate ancestrală și ardoare pentru muncă. Istoria arhipelagului consemnează însă – prin fracturile și prin perioadele de conflict – că există la acest popor și o tradiție a refuzului și a revoltei. Apariția fenomenului Aum constituie semnalul de alarmă din care responsabilii japonezi trebuie să înțeleagă faptul că sistemul (politic, financiar și social) trebuie schimbat. „Aum este produsul unei societăți în tranziție”, scria recent ziarul *Asahi Shimbun*. Să sperăm că această tranziție va fi scurtă.

Traducere și adaptare după presa străină de RODICA PALADE

Consiliul 22:
MONICA LOVINESCU
VIRGIL IERUNCA
MIHAI ȘORA
GABRIEL ANDREESCU
SORIN ANTOHI
MIHNEA BERINDEI
ANDREI CORNEA
H.-R. PATAPIEVICI

Redacția:
Redactor-șef:
GABRIELA
ADAMEȘTEANU
Redactor-șef adjunct:
RODICA PALADE
Șef secție politică:
HORĂȚIU PEPINE
Șef secție socială:
OANA ARMEANU
Redactori:

CEZAR
PAUL BĂDESCU
DIANA TURCONI
Grafician:
DAN PERJOVSCHI
Tehnoredactor:
ALEXANDRU CIRIP
Secretar general de redacție:
LAURA TOMA
Corectori:
RADU DOBÂNDĂ
Procesare text:
FLORIAN TOROPC
Șef serviciu difuzare:
MIRCEA IONESCU
Difuzare:
CONSTANTIN SATALLA
Fotoreporter: IULIAN PUIU

Rubrici permanente:
EMIL HUREZEANU,
N.C. MUNTEANU
(comentarii politice);
ILIE ȘERBANESCU
(comentarii economice);
RALUCA
STROE-BRUMARIU
(Parlament);

MARIAN CHIRIAC
(săptămîna politică);
CEZAR BALTAG
(istoria religiilor);
DAN C. MIHĂILESCU
(cronică literară);
ERWIN KESSLER
(cronică plastică).

Correspondenți:
IOAN MUSLEA (Cluj),
DANIEL VIGHI
(Timișoara), DINU MIHAIL
(Chigănuș), ION MIRON
DAMIAN (Paris), WILLIAM
TOTOK (Berlin), ADRIAN
NICULESCU (Milano),
MIHAI POPA
(București).

Tehnoredactare computerizată: „22”.
Tipărit la FED

Redacția și administrația:
București,
Calea Victoriei 120.
Tel 311.22.08,
614.17.76; Fax
311.22.08,
e-mail: r22@r22.sfos.ro

Manuscrisele
nepublicate
nu se restituie

ISSN-1220-5761

ECONOMISIȚI PÎNĂ LA 33% ABONÎNDU-VĂ DIRECT LA REDACȚIE

ABONAMENTE TRIMESTRIALE CU REDUCERE

11% 5.000 lei cu expediere prin poștă

14% 4.500 lei cu ridicare de la redacție

29% 4.000 lei cu expediere prin poștă

33% 3.500 lei cu ridicare de la redacție

Cei interesați sînt rugați să expedieze prin mandat poștal suma corespunzătoare, pe adresa:
**Revista „22”, cont 45103532 BCR
Filiala sector 1, Str. Londra nr. 10,
București.**

Adeverințele (talon de pensie, adeverințe școlare etc.), valabile un an, se expediază pe adresa:
**Revista „22”, Calea Victoriei 120, sector 1,
București, cu specificarea
pentru Serviciul de Difuzare.**
Abonamentele se pot achita și la sediul redacției.

CITITORII DIN STRĂINĂTATE

se pot abona la revista „22” depunînd costul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Tiriac S.A. București, Str. Doamnei nr. 12: (pentru dolari în contul 4020253230, pentru mărci în contul 4020253231, pentru franci francezi în contul 4020253235, pentru lire italiene în contul 4020253234) sau (pentru orice fel de valută) trimițînd un cec (money order) pe adresa: Revista „22”, Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

	1 an	6 luni	3 luni
– Europa occidentală:	80 \$ 140 DM 500 FF 140.000 LIT	40 \$ 70 DM 250 FF 70.000 LIT	20 \$ 35 DM 125 FF 35.000 LIT
– Europa de Est	56 \$ 40 \$	28 \$ 20 \$	14 \$ 10 \$
– SUA, Japonia, Australia:	100 \$	50 \$	25 \$

Revista „22” anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

Abonamentele cu reducere sînt sponsorizate de Asociația EST-LIBERTES